

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jutta Väyrynen

0–3-vuotiaiden ja heidän vanhempiansa kirjastoasiakkuus

Kirjaston ja neuvolan yhteistyö Jyväskylässä

Opinnäytetyö

Syksy 2020

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Jutta Väyrynen

Työn nimi: 0–3-vuotiaiden ja heidän vanhempiansa kirjastoasiakkuus: Kirjaston ja neuvolan yhteistyö Jyväskylässä

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 49

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyö tehtiin Jyväskylän kaupunginkirjaston esittämästä tarpeesta kehittää alle kouluikäisille suunnattuja kirjastopalveluita. Tutkimus rajattiin käsittelemään 0–3-vuotiaita lapsia perheineen sekä lasta odottavia vanhempia. Työ toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän kirjasto- ja neuvolapalveluiden kanssa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mikä on tämänhetkinen tilanne kirjasto- ja neuvolapalveluiden välisessä yhteistyössä sekä tavoitetaanko kohderyhmät tämän yhteistyön välityksellä.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehityksessä käsitellään varhaista kielenkehitystä, lukutaidon edistämistä ja kielen kehittymisen huomioimista varhaiskasvatuksessa. Teoriaosassa esitellään myös erilaisia kirjaston ja neuvolan välisiä yhteistyömuotoja ja -malleja sekä kansainvälisen kirjastoalan IFLA:n ohjeistusta vauvoille ja taaperoille suunnatuista kirjastopalveluista.

Tutkimus toteutettiin kyselyinä kolmelle taholle elo-syyskuun 2020 aikana. Tutkimuksen kvalitatiivista menetelmää hyödyntävään osuuteen vastasi kolme henkilöä kirjastopalveluiden puolelta ja kaksi neuvolan terveydenhoitajaa. Kysely toteutettiin sähköpostikyselyinä. Kvantitatiivista menetelmää hyödynnettiin kohderyhmille, eli asiakkaille, tehdyssä Webropol-kyselyssä. Kyselytutkimukseen osallistui 20 vastaajaa. Tuloksia voidaan pitää vain suuntaa antavina vastaajamäärän vähäisyyden vuoksi.

Kirjastoammattilaisille ja terveydenhoitajille tehdyn kyselyn tuloksista voidaan tulkita, että yhteistyötä tehdään vaihtelevasti. Kehittämisen kohtia nähtiin muun muassa yhteistyön selkiyttämässä ja johdonmukaistamisessa. Asiakkaille toteutetun kyselytutkimuksen tuloksista on pääteltävissä, että kohderyhmien tavoittamisessa ja heidän toiveisiinsa ja tarpeisiin vastaamisessa, on vielä parannettavaa. Kirjaston ja neuvolan yhteistyön kehittämisellä on mahdollisuus vastata näihin tarpeisiin.

Lapsen kielen ja lukutaidon kehitys ja oppiminen on riippuvaista aikuisten tarjoamista virikkeistä, toimintamalleista ja -tavoista sekä aktiivisuudesta. Tietoisuus lukemisen merkityksen kasvattamisesta on tästä syystä tavoiteltavaa aivan varhaisvaiheesta alkaen.

¹ Asiasanat: kielen kehitys, lukutaito, kirjastopalvelut, neuvolat, asiakkuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Jutta Väyrynen

Title of thesis: 0–3-year-old children and their parents as Library customers: cooperation between the Library and the child health clinic in Jyväskylä

Supervisor(s): Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2020

Number of pages: 49

Number of appendices: 3

The thesis was written based on the need of Jyväskylä City Library to develop library services for pre-school children. The study was limited to children aged 0 to 3 with their families, as well as parents expecting a child. The thesis was carried out in cooperation with Jyväskylä City Library and the child health clinic. The aim of the study was to find out the current situation in the cooperation between the library and the child health clinic, and whether the target groups are reached through this cooperation.

The theoretical framework of the study deals with early language development, the promotion of literacy, and the attention paid to language development in early childhood education. The theoretical part also presents various forms and models of cooperation between the library and the child health clinic, as well as the IFLA's guidelines for library services for babies and toddlers.

The survey was conducted with questionnaires for all three parties during August-September 2020. Three people from the library services and two clinic nurses responded to the qualitative method of the study. The survey was conducted as an email survey. A quantitative method was utilized in a Webropol survey conducted among the target groups, i.e. customers. 20 respondents participated in the survey. The results can only be considered indicative due to the small number of respondents.

The results of the survey among library professionals and nurses suggest there is variation in the implementation of the co-operation. Targets for improvement were recognized e.g. in the clarity and coherence of the cooperation. Based on the results of the customer survey, it can be concluded that there is still room for improvement in reaching the target groups and meeting their wishes and needs. These needs can be addressed through the development of the cooperation between the library and the child health clinic.

The development of children's language and literacy and learning depends on stimuli, patterns and practices, as well as activity provided by adults. Raising awareness of the importance of reading is, therefore, desirable from an early stage.

¹ Keywords: speech development, literacy, library services, child health clinic, customership

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet	7
1 JOHDANTO	8
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	9
2.1 Jyväskylä	9
2.2 Jyväskylän kaupunginkirjasto	9
2.3 Jyväskylän äitiys- ja lastenneuvolat	10
3 KOHDERYHMÄT	12
3.1 0–3-vuotiaat lapset	12
3.2 Lasta odottavat vanhemmat	14
3.3 0–3-vuotiaiden vanhemmat	14
4 KIRJASTON JA NEUVOLAN YHTEISTYÖ	15
4.1 Lukutaidon edistäminen	16
4.2 Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi	17
4.3 Kulttuurineuvola-toiminta Jyväskylässä	17
5 VARHAISKASVATUS JA KIELEN KEHITTYMINEN	19
5.1 Kielen kehittymisen huomioiminen varhaiskasvatuksessa	19
5.2 Kielen kehitys ja vuorovaikutus Jyväskylän varhaiskasvatuksessa	20
6 IFLAN:N OHJEISTUS KIRJASTOPALVELUISTA VAUVOILLE JA TAAPEROILLE	21
6.1 Kirjastopalveluiden saatavuus	21
6.2 Tavoitteita vauvoille ja taaperoille suunnatuissa kirjastopalveluissa	22
7 KIRJASTON JA NEUVOLAN YHTEISTYÖTÄ SUOMESSA	23
7.1 Lukumetka -palvelumalli Oulussa	23

7.2	Pietarsaaren kaupunginkirjaston perhekirjastopalvelut	24
7.3	Espoon Ison Omenan palvelutori	24
8	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄT	26
8.1	Tutkimuskysymykset	26
8.2	Kyselytutkimus.....	26
8.3	Tutkimusetiikka	28
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
9.1	Kysely kirjastoalan ammattilaisille	29
9.2	Kysely neuvolan terveydenhoitajille	29
9.3	Kyselytutkimus kohderyhmiin kuuluville asiakkaille	29
10	TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
10.1	Kirjastoalan ammattilaisille toteutetun kyselyn tulokset	31
10.2	Neuvolan terveydenhoitajille toteutetun kyselyn tulokset	33
10.3	Asiakkaille toteutetun kyselyn tulokset.....	34
11	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	41
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	49

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Vastaajien lapsen ikä	35
Kuvio 2. Vastaajien valitsemat aiheet kiinnostuksen mukaan	36
Kuvio 3. Tiedonlähteet, joista vastaajat saavat ja etsivät tietoa	36
Kuvio 4. Tiedonlähteet, joista vastaajat toivovat saavansa tietoa	37
Kuvio 5. Vastaajien kokemus siitä, onko ääneen lukemisen vaikutuksista puhuttu neuvolassa.....	38
Kuvio 6. Vastaajien kirjastonkäyttötottumukset.....	39
Kuvio 7. Vastaajien toiveet kirjaston toiminnoista ja tapahtumista	40

Käytetyt termit ja lyhenteet

- IFLA** Kansainvälinen kirjastoalan järjestö IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) on kirjastojen kansainvälinen kattojärjestö. Järjestö on perustettu vuonna 1927 Edinburghissa Skotlannissa. Järjestöllä on yli 1500 jäsentä yli 150 maassa ympäri maailman. (IFLA 2019.)
- MLL** Mannerheimin lastensuojeluliitto on kansalaisjärjestö, joka on perustettu 1920. Kasvatusneuvolatyö on käynnistetty liiton toimesta vuosina 1925–29. Liiton tavoitteena on lapsiystävällinen Suomi. (MLL, [viitattu 11.10.2020].)
- Monilukutaito** Monilukutaito on osaamiskokonaisuus, johon kuuluu luku- ja kirjoitustaidon lisäksi muun muassa globaali ja kulttuurinen lukutaito, kuvanlukutaito ja visuaalinen lukutaito, digitaalinen lukutaito, kriittinen lukutaito sekä mainonnan ja medialukutaito. (Sintonen 2018.)
- Perhevalmennus** Järjestetään äitiysneuvoloiden palveluna perheille, jotka odottavat ensimmäistä lastaan. Valmennus on moniammatillista ja vanhempainryhmätoiminnan teemoina ovat muun muassa vanhemmuus, lapsen hoito ja kasvatus, synnytys ja imetys. (THL 2020a.)

1 JOHDANTO

Tutkimuksen lähtökohtana oli kehittämistarpeet Jyväskylän kaupunginkirjaston alle 6-vuotiaille suunnatuille kirjastopalveluille. Tutkimuksen tekijä rajasi aiheen käsittelemään 0–3-vuotiaita perheineen kirjaston asiakkaina. Luontevaksi yhteistyötahoksi valikoitui Jyväskylän neuvolapalvelut kohderyhmien tavoittamisen vuoksi. Ajatus asiakassuhteen rakentamisesta jo lapsen odotusvaiheesta alkaen nähtiin mahdollisuutena, jota lähteä tutkimaan.

Monipuolinen lukutaito on ehdottoman tärkeää nyky-yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa toimimisen kannalta ja mitä varhaisemmassa vaiheessa voidaan tarjota mahdollisuus rikkaaseen tekstiympäristöön ja erilaisia virikkeitä tarjoavaan oppimisympäristöön kotona ja kodin ulkopuolella, sitä luontevammin lapsi oppii tutustumaan ja tutkimaan maailmaa ympärillään. Uteliaisuuden ja mielikuvituksen ruokkimisella voidaan tukea lapsen kehitystä ja tarjota elämyksiä myös arkisten puuhien keskellä.

Maailmassa on jatkuvasti enemmän informaatiota, jota jäsentääkseen on hallittava useita taitoja, kuten luku- ja keskittymistaidot ja kriittisen ajattelun taito. Nuorten lukutaidon heikkenemisen merkeistä on kuitenkin uutisoitu Suomessa useiden vuosien ajan. Kielen ja lukutaidon kehityksen kannalta nähtiin tärkeänä tehdä tutkimusta siitä, kuinka tavoittaa lapset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja luoda pohja lukutaidon kehittymiselle. Lukutaidon myötä yksilön toimintamahdollisuudet ja vapaus toteuttaa itseään kasvavat.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaista yhteistyötä kirjasto- ja neuvolapalvelut tekevät Jyväskylässä ja tavoitetaanko 0–3-vuotiaat lapset perheineen yhteistyön myötä sekä minkälaisia palveluita lapsiperheet kokevat kirjaston ja neuvolan yhteistyön kautta saavansa ja minkälaisia tarpeita ja toiveita heillä on palveluiden suhteen. Tavoitteena oli nostaa esiin mahdollisia kehittämiskohteita tutkimustulosten pohjalta kirjaston ja neuvolan yhteistyötä varten, joilla tavoitettavuutta voitaisiin parantaa sekä lapsiperheille suunnattuja kirjastopalveluita kehittää.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Jyväskylä

Eläväinen kulttuuri- ja opiskelijakaupunki Jyväskylä, sijaitsee Keski-Suomessa, ja se on tunnettu muun muassa liikunnallisuudesta sekä Alvar Aallon arkkitehtuurista. Jyväskylä on kasvava kaupunki, jossa oli 142 400 asukasta vuonna 2019. Viimeisen kymmenen vuoden aikana väkiluku on kasvanut 11 600 hengellä, eli 9 %. Jyväskylässä 0–6-vuotiaiden osuus väkiluvusta oli 6,8 % ja viime vuosina määrä on ollut laskusuuntainen. Luonnollisen väestönlisäyksen lasku on ollut yleistä kaikissa suurissa kaupungeissa viimeisen kymmenen vuoden ajan. (Väestötilastot, [viitattu 28.7.2020].)

Suurinta ikäryhmää vuonna 2019 edusti 20–25-vuotiaat, joiden osuus väkiluvusta oli 12 %. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on ollut kasvava koko viime vuosikymmenen ajan ja vuonna 2019 heitä oli 18,3 % väestöstä. Ulkomaankansalaisia väestöstä oli 3,4 % eli 4 791 henkilöä vuonna 2019. Eniten on venäläisiä, toiseksi eniten afganistanilaisia ja kolmanneksi eniten virolaisia. (Väestötilastot, [viitattu 28.7.2020].)

Jyväskylässä on syntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana reilut tuhat lasta vuosittain. Vuonna 2017 syntyi 1377 lasta. Syntyvyyden lasku näkyy myös Jyväskylässä, vuonna 2018 syntyi 1276 lasta ja vuonna 2019 lasku oli vähäisempää ja lapsia syntyi 1255. (Tilastokeskus, [viitattu 18.10.2020].) Kirjaston ja neuvolan yhteistyön kautta tavoitettavia lapsia Jyväskylässä on laskusuunnasta huolimatta paljon. Tutkimuksessa keskityttiin Jyväskylän kaupungin kirjaston ja Jyväskylän neuvoloiden yhteistyöhön ja asiakkaisiin. Pääkirjaston lisäksi Jyväskylässä on 2 aluekirjastoa ja 11 lähikirjastoa ja kolme kirjastoautoa. Äitiys- ja lastenneuvoloita Jyväskylän alueella toimii 13 toimipisteessä.

2.2 Jyväskylän kaupunginkirjasto

Keski-Suomen alueen kirjastoverkoston, Keski-kirjastot kirjastokimppaan kuuluva, Jyväskylän kaupungin pääkirjasto palvelee Jyväskylän keskustassa. Keski-kirjastoilla on yli 50 toimipistettä 23 Keski-Suomen kunnassa, lisäksi käytössä on useita kirjastoautoja. Keski-kirjastot tarjoavat asiakkailleen 2,3 miljoonan niteen kokoelman, yhteisen tietokannan ja hakuohjelman sekä yhden yhteisen kirjastokortin, joka käy kaikkiin Keski-kirjastoihin. Aineistot kulkevat säännöllisesti kirjastojen välillä, joten lainat voi palauttaa mihin tahansa Keski-

kirjaston toimipisteeseen. (Keski-kirjastot, [viitattu 3.39.2020].) Keski-kirjastoilla on monipuoliset ja kattavat kokoelmat asiakkailleen ja aineistojen saatavuudesta ja käytettävyydestä on pyritty tekemään mahdollisimman helppoa koko Keski-kirjastojen alueella.

Jyväskylän kaupungin pääkirjastoa on uudistettu vuonna 2019. Lastenosaston viihtyisyyttä lisättiin muun muassa lukualueella, jossa voi oleskella ilman kenkiä pehmeällä alustalla ja istuimilla. Aineiston esillepanoon on panostettu ja osastolla on vaihtuvia näyttelyitä. Lastenosastolla on lisäksi satuhuone Peukalainen, jossa järjestetään erilaisia tapahtumia, muun muassa Minikino kerran kuussa, Minikinossa Keski-Suomen elokuvakeskus tarjoaa elokuvanäytöksiä perheen pienimmille. Tilassa on kokolattiamatot, eri korkuisia oleskelutasoja sekä pehmeitä tynyjä ja patjoja sekä istuimia. Pientenkin lasten on mukava oleskella lattiatasossa. Satuhuone Peukaloisessa vierailevat päiväkotij- ja koululaisryhmät ja siellä järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja sitä voi myös varata omaan käyttöön. Satuhuone toimii myös Pelihuoneena, jossa on pelikonsoleita. (Keski-kirjastot Jyväskylä, [viitattu 11.10.2020].)

Jyväskylän kaupunginkirjaston kanssa samassa rakennuksessa toimii myös Jyväskylän kansalaisopisto. Rakennus on valmistunut kirjaston ja opiston käyttöön vuonna 1980 ja alkaa olla peruskorjauksen tarpeessa. Vastaava tilanne on Jyväskylän kaupunginteatterin teatteritalolla. Jyväskylässä on käynnistetty Jyväskylän sydän -projekti vuonna 2018, jossa selvitetään, kuinka kaupungin seitsemän eri kulttuuriyksikön toimintaa saataisiin uudistettua muodostamalla yhteinen toimintamalli ja yhteistä tilankäyttöä ainakin osalle toimijoista. Projektissa mukana olevia yksiköitä ovat muun muassa pääkirjasto, Jyväskylän taidemuseo, Jyväskylän kansalaisopisto sekä Jyväskylän kuvataidekoulu. (Jyväskylän keskustan kehittämishanke, [viitattu 22.8.2020].) Jaettu tilankäyttö olisi tehokkaampaa, se voisi lisätä kävijämääriä eri palveluiden välillä sekä edistää kaupunkikeskustan elävyyttä.

2.3 Jyväskylän äitiys- ja lastenneuvolat

Neuvolat palvelevat alle kouluikäisiä lapsia perheineen ja palvelut alkavat jo odotusvaiheessa äitiysneuvolassa. Lastenneuvolassa seurataan lapsen ja tämän perheen terveyttä ja kehitystä, opastetaan vanhempia lastenhoidossa ja tuetaan lapsen ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta on Sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamaa ja valvomaa ja toiminnasta säädetään terveydenhuoltolaissa. Neuvolapalveluiden järjestämisestä vastaavat kunnat alueillansa. Valtakunnallisesti yhteneväinen laatu- ja

palvelutaso neuvolatoiminnalle varmistetaan valtioneuvoston asetuksella. (Sosiaali- ja terveysministeriö, [viitattu 6.9.2020].)

Suomessa lähes kaikki lapset vanhempineen tavoitetaan neuvolapalveluiden kautta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lastenneuvolapalveluita käyttävien osuus on 99,6 prosenttia (THL 2020b). Lasten ja heidän huoltajiensa tavoitettavuus neuvolapalveluiden kautta on näin ollen erittäin hyvä. Neuvolapalveluilla on merkittävä rooli perheiden hyvinvoinnin tukemisessa ja sillä on myös kansanterveydellinen merkitys.

Jyväskylässä perhevalmennuksia on uusittu ja yksi uudistuksista on kolme kertaa vuodessa järjestettävä Vauvan kaa -hyvinvointitapahtuma, joka on suunnattu odottavien ja vauvaperheiden lisäksi kaikenkokoisille perheille. Tapahtumassa on palveluntuottajia julkiselta ja yksityiseltä puolelta. Erilaisten toimijoiden pisteillä esitellään perheiden hyvinvointia tukevia palveluita, esimerkiksi Liikenneturva kertoo vauvan turvallisesta kuljettamisesta, Ensi- ja turvakodin unityöntekijä kertoo vinkkejä lasten uniasioihin ja Seurakunta ristiäisiin liittyvistä asioista. Paikalla on myös vauvaperheitä kertomassa ja jakamassa kokemuksiaan vauvaperhearjesta. Tapahtumassa voi kierrellä vapaasti ja viipyä sen aikaa, kun itselle sopii. Vauvan kaa -hyvinvointitapahtuma järjestettiin ensimmäisen kerran keväällä 2019. (Jyväskylän kaupunki 2019.)

3 KOHDERYHMÄT

Kohderymänä tutkimuksessa ovat lasta odottavat vanhemmat ja 0–3-vuotiaiden vanhemmat ja heidän lapsensa. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka heidät tavoitetaan kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä kirjastoasiakkuuden pariin voidakseen hyödyntää kirjaston tarjoamia monipuolisia palveluita. Varhainen asiakkuus kirjastossa tukee lapsen kehitystä monilukutaitoiseksi nuoreksi ja aikuiseksi. Kirjaston tarjoamat aineistot ja palvelut ruokkivat lapsen mielikuvitusta ja halua oppia uusia asioita pienestä pitäen. Kirjastopalveluilla pyritään mahdollistamaan kaikkien yhtäläiset oikeudet tiedon, sivistyksen ja kulttuurin pariin maksuttomasti ja varhain syntynyt yhteys kirjastopalvelun hyödyntämiseen voi palvella parhaimmillaan läpi elämän ja tukea mahdollisuutta elinikäiseen oppimiseen. Kirjastolain tavoitteissa mainitaan myös tiedon saatavuus ja käyttö sekä lukemiskulttuurin ja monipuolisen lukutaidon tukeminen. (L 29.12.2016/1492.)

Pienten lasten vanhemmille kirjallisuus ja kirjastopalvelut voivat tuoda helpotusta ja tukea monin tavoin. Arjessa voi hyödyntää muun muassa lorukirjoja aivan vauva-ajoista lähtien osana arkirutiineja. Vanhemmille on myös paljon kirjallisuutta ja oppaita, jotka käsittelevät vauva- ja taaperoarkeen sekä vanhemmuuteen liittyviä asioita.

Kohderymiin kuuluvista lähes kaikki käyttävät neuvolapalveluita. Kirjastopalveluiden käytön suhteen kohderymiin kuuluvissa on oletettavasti eroavaisuuksia, osa käyttää kirjastopalveluita, osa on käyttänyt eri vaiheissa elämäänsä, ja osa ei käytä kirjaston palveluita lainkaan. Kohderymiin kuuluvista osa saattaa palata kirjaston käyttäjiksi saatuaan lapsen.

3.1 0–3-vuotiaat lapset

Kohderyhmissä lapset ovat riippuvaisia vanhempiensa ja muiden heidän elämässään vaikuttavien aikuisten aktiivisuudesta kasvuun ja kehitykseen vaikuttavien asioiden suhteen. Kielen oppimisen kannalta kolme ensimmäistä vuotta ovat erityisen herkkä aikaa (Hakamo 2011, 15). Siksi on tärkeää tavoittaa lapset vanhempineen varhaisvaiheessa, mielellään jo odotusvaiheessa.

Kuuloaistin toiminta ja oppiminen alkavat jo kohdussa. Raskauden puolivälistä alkaen sikiö alkaa reagoida kuuloärsykkeisiin ja loppuraskauden aikana sikiö alkaa muodostamaan muistijälkiä kuulemastaan, kertoo sikiöiden oppimista tutkiva Minna Huotilainen Helsingin yliopistosta. (Pelo 2009.) Äidin puheen sikiö kuulee ja tunnistaa parhaiten, koska se kulkeutuu

sikiölle sekä ilman että vartalon kautta. Tutkimusten mukaan vastasyntynyt tunnistaa äitinsä äänen sekä äitinsä puhuman kielen muiden joukosta. On todennäköistä, että sikiölle loppuraskauden aikana äitinsä päivittäin lausuma lastenloru rauhoittaa myös syntymän jälkeen. (Pelo 2009.)

Suuntautuminen ja reagoiminen ääniin jatkuu alle yksivuotiaana. Lapsi myös äänтелеe itse eri tavoin, joteltelee käyttäen tavuja sekä elehtii ja ilmehtii. (Siun sote, [viitattu 31.10.2020].) Vanhempi voi kannustaa lasta ääntelyyn ja jokelteluun matkimalla häntä ja omaa sanallista viestintää voi vahvistaa ilmeillä ja eleillä. Alle yksivuotias alkaa ymmärtää aikuisten puheessa toistuvia sanoja ja saattaa sanoa ensimmäisen sanansa. Lapselle on hyvä laulaa ja loruilla, nimetä asioita, joita hän katsoo tai osoittaa sekä lukea kuvakirjoja. (Aivoliitto 2020.) Vauvalle tai leikki-ikäiselle jutteleminen ja loruilu harjoittaa lukemisen valmiuksia (Hakamo 2011, 56).

Yksivuotiaana lapsi alkaa tuottamaan sanoja ja osoittelee ja nimeää esineitä. Lapsi myös ymmärtää puhetta ja pystyy noudattamaan lyhyitä ja konkreettisia neuvoja, kuten ”Tule tänne”. Muiden ihmisten puheen jäljittely on myös tavallista. (Siun sote, [viitattu 31.10.2020].) Sanavaraston kasvaessa lapsi tuottaa jo muutamia kymmeniä sanoja noin 1,5-vuoden iässä. Sanavarastoa voi kartuttaa tekemällä arjen askareita yhdessä ja jutella samalla siitä mitä tehdään sekä nimetä asioita. (Aivoliitto 2020.)

Kahden vuoden iässä lapsi pystyy tuottamaan noin 200 merkityksellistä sanaa, sanavaraston määrässä on kuitenkin yksilöllistä vaihtelua (0–600 sanaa). Lapsi ilmaisee itseään yksittäisin sanoin sekä lyhyillä kahden sanan lauseilla. Lapsen ilmaisua voi laajentaa leikkimällä laulu- ja roolileikkejä sekä loruilemalla yhdessä. Tunteista puhuessa on hyvä ilmaista ne myös kasvoilla. (Aivoliitto 2020.)

Monisanaiset lauseet sekä käsky-, kielto- ja kysymyslauseet kuuluvat kolmevuotiaan kehitysvaiheisiin. Kielioppi alkaa kehittyä ja lapsi ymmärtää arkikieltä sekä pystyy noudattamaan lyhyitä kaksiosaisia ohjeita. (Siun sote, [viitattu 31.10.2020].) Ensimmäisten vuosien aikana lapsen kehitysvaiheissa korostuu vuorovaikutus, yhdessä loruilu, leikkiminen ja lukeminen. Kaikkiin näihin vaiheisiin vanhemmillä on mahdollisuus saada tukea kirjastosta sekä neuvolasta.

3.2 Lasta odottavat vanhemmat

Varhaista asiakkuutta kirjastoon voi herätellä jo lastaan odottavien vanhempien kautta ja samalla tukea vanhempien tiedontarpeita tulevasta elämästä lapsen kanssa. Erityisesti ensimmäistä lastaan odottaville kirjaston tarjoamista aineistoista voi olla paljon tukea ja iloa uuden edessä. Ensimmäistä lastaan odottavilla voi olla tiedontarpeita raskausaikaan, synnytykseen ja tulevaan vanhemmuuteen liittyen. Kirjaston aineistoista löytyy useita erilaisia oppaita, joista saa asiantuntija- ja kokemustietoa ja ne parhaimmillaan täydentävät toisiaan ja voivat tuoda helpotusta uuteen elämäntilanteeseen.

Uusia vanhempia voi myös jännittää mitä ja miten pienelle vauvalle puhutaan. Vauvalle puhuminen ja hoivakielen käyttäminen ei kaikilta suju luonnostaan ja siihen avuksi voivat olla muun muassa erilaiset loru- ja runokirjat tai vain tieto siitä, että on tärkeää sanoittaa ääneen omia tekemisiään ja ympäröivää maailmaa vauvalle. Hoivakieli on aikuisen tapa puhua pienelle lapselle, puhetta yksinkertaistetaan, äänenkorkeutta vaihdellaan, pidetään taukoja, toistetaan sanottua ja painotetaan sanojen alkua (Vantaan kaupunki 2011). Jyväskylässä neuvoloiden perhevalmennuksissa on osio, jossa käsitellään varhaista vuorovaikusta vauvan kanssa, joka alkaa jo raskausaikana. Valmennuksessa kerrotaan vuorovaikutuksen merkityksestä ja tärkeydestä vauvalle ja perheelle sekä vauvan aivojen kehitykselle. Vauvan ja perheen keskinäinen vuorovaikutus luo pohjan lapsen kasvulle, kehitykselle ja tuleville ihmissuhteille. (Avaimia hyvään vanhemmuuteen, [viitattu 30.8.2020].)

3.3 0–3-vuotiaiden vanhemmat

Vauvojen ja taaperoiden vanhemmille kirjastoasiakkuus voi tarjota monipuolista aineistoa lapsen ja vanhemman käyttöön sekä tiloja, joissa viettää aikaa ja tavata mahdollisesti muita lapsiperheitä. Erityisesti kotona pienen lapsen kanssa oleva vanhempi voi saada lapsensa kanssa hyvää vaihtelua päivien kulkuun vieraillemalla kirjastossa ja samalla voi lainata mieleistä aineistoa kotiin vietäväksi.

Vanhemmat voivat saada tietoa ja tukea vauva- ja taaperoarkeen kirjaston aineistosta, joka käsittelee esimerkiksi imetystä, vauvan ja taaperon unipulmia, vanhemmuutta, synnytyksen jälkeistä alakuloa, sormiruokailua ja lapsen kehitysvaiheita. Vauvalle ja taaperolle kirjaston aineistosta löytyy monipuolisesti muun muassa pahvi- ja katselukirjoja, loru-, runo- ja satukirjoja. Tunnetaitokirjojen avulla taaperoikäiset voivat opetella yhdessä vanhempiensa kanssa käsittelemään erilaisia tunteita ja uusia tilanteita lapsen kehityksen eri vaiheissa.

4 KIRJASTON JA NEUVOLAN YHTEISTYÖ

Kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä on mahdollisuus tavoittaa lähes kaikki lapset vanhempineen jo varhaisessa vaiheessa. Suomessa neuvolapalvelut ovat saatavilla kaikille alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen lapsen odotusvaiheesta alkaen. Kirjastopalvelut taas ovat saatavilla parhaimmillaan läpi elämän huomioiden myös erityistarpeet. Neuvolayhteistyön kautta olisi mahdollisuus tuoda esiin kirjastojen tarjoamia palveluita ja aineistoja uudessa elämäntilanteessa sekä tavoittaa myös perheet, joissa kirjastoa ei käytetä.

Lasten lukutaidon heikentymisestä Suomessa on ollut muun muassa PISA ja PIRLS-tutkimuksista saatujen tulosten mukaan merkkejä jo vuosikymmenen ajan ja poikien lukutaidossa heikentyminen näkyy enemmän. Tutkimusten mukaan riittävä lukutaito jatko-opinnoissa selviämiseen puuttuu joka kymmenenneltä perusopetuksen päättävältä oppilaalta. Lukutaidon ylläpitämiseen tarvitaan konkreettisia toimia ja yhteiskunnan sektoreiden välistä yhteistyötä. Opetushallituksen koordinoima Lukuliike, eli valtakunnallinen työ lukemisen edistämiseksi on käynnistetty vuonna 2018. Lukuliikkeen toiminnan ytimessä lukemisen ja lukutaidon edistämisessä on lapsien ja nuorten lukemaan innostaminen, kasvuyhteisöjen aktivointi lukemisen tukemiseen, ammattilaisten osaamisen ja yhteistyön tukeminen sekä lukemista edistävien rakenteiden luominen. (Opetushallitus 2019.)

Mitä varhaisemmassa vaiheessa asiakkaat saadaan kirjastopalveluiden pariin, sitä paremmin tuetaan väestön mahdollisuuksia tiedon, sivistyksen ja kulttuurin pariin. Vanhempien kiinnostus kirjallisuuteen avaa väylän myös lapsen lukuinnolle ja ääneen lukeminen tukee sanavaraston kehittymistä ja luetun ymmärtämistä vauvaikäisestä alkaen. Lukutaito toimii perustana myös informaatiolukutaidolle, joka on välttämätöntä nyky-yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa toimimiselle.

Yleiset kirjastot ovat kaikille avoimia ja maksuttomia ja ne tarjoavat monipuolisten aineistojen ja palveluiden lisäksi tiloja, joissa voi viettää aikaa muun muassa lukien, pelaillen, kuunnellen musiikkia ja opiskellen. Kirjastot tarjoavat myös paljon erilaisia tapahtumia satutuokioista kirjailijavieraisiin. Asiakkaan kannalta olisi parasta, jos kirjaston käyttämisestä muodostuisi mahdollisimman luonteva osa elämää jo elämän alkumetreiltä lähtien. Kynnys palveluiden käyttämiseen pysyisi näin mahdollisimman alhaisena.

4.1 Lukutaidon edistäminen

Neuvolan ja kirjaston yhteistyöllä voidaan välittää vanhemmille tietoa ja tukea siitä, miten edistää ja kehittää lapsen taitoja ja mielikuvitusta lukemalla ääneen aivan pienestä pitäen. Lukulahja lapselle -ohjelmalla innostetaan ja tuetaan vauvaperheiden lukutottumuksia jakamalla neuvolakäynnin yhteydessä kirjakassi vuosina 2019–2021 syntyville lapsille. Lukukeskuksen kolmevuotinen Lukulahja lapselle -ohjelma on Suomen Kulttuurirahaston rahoittama. Neuvoloiden terveydenhoitajat ovat tilanneet kirjakasseja jaettavaksi ympäri Suomen lähes 300 kunnassa. Kirjakassit ovat maksuttomia neuvoloille ja saatavilla suomen ja ruotsin lisäksi myöhemmin myös saamenkielillä ja yleisimmillä maahanmuuttajakielillä. (Lukukeskus, [viitattu 21.9.2020a].)

Korona-epidemiasta johtuva poikkeustila on Lukukeskuksen teettämän tutkimuksen mukaan vaikuttanut suomalaisperheiden lukemiseen. Kevään 2020 aikana lähes joka neljännessä lapsiperheessä on luettu tavallista enemmän. Kyselytutkimuksessa tuli esiin myös Lukulahja lapselle -ohjelman ja neuvoloista saatavan valistuksen vaikuttavuus ja merkitys perheiden lukutottumuksiin. Lukemisen tärkeydestä muistuttaminen neuvolassa sai kolmanneksen vanhemmista lukemaan lapsilleen. (Lukukeskus, [viitattu 21.9.2020a].)

Lapsen kanssa kirjojen katselu ja lapselle lukeminen harjoittavat kirjan kuuntelemiseen vaadittavia kuuntelutaitoja ja keskittymiskykyä. Lukutuokion vuorovaikutuksellisuus ja lapsen kehitystasoon sopiva kieli ovat tärkeitä kuuntelutaitojen kehittymisen kannalta. Kuvakirjoja katsellessa kirjoista nimetään asioita ja käytetään yksinkertaisia lauserakenteita kerrottaessa kirjan kuvista ja tapahtumista. Lapsi voi osallistua lukemiseen katsomalla tai osoittamalla kuvia jo ennen kuin tuottaa puhetta. Harjoittelun ja kielenkehityksen edetessä leikki-ikäinen lapsi pystyy keskittymään yhä pidempien tarinoiden kuunteluun. Lapsen sanasto rikastuu kirjoja lukemalla ja lapsi oppii sellaisia kielen rakenteita, jotka eivät puhekielessä esiinny kovin usein. (Niemitalo-Haapola, Haapala & Ukkola 2020, 52.)

Tärkeintä lapsen kannalta on lukemistapahtumaan liittyvä mielekkyys. Vanhemman kanssa lukemaan rauhoittuminen tukee vuorovaikutusta, keskittymiskyvyn ja mielikuvituksen kehittymistä ja luo lapselle kokemuksia ja elämyksiä arjen keskelle. Viihtyminen lukemisen parissa varhaislapsuudessa luo edellytyksiä sille, että lukeminen koetaan mielekkääksi myös myöhemmin elämässä.

4.2 Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi

Jyväskylän kaupunginkirjastolla on lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi, joka on toiminut noin vuodesta 2005 alkaen, aluksi lastenkirjastotiimi nimellä. Tiimiin kuuluu tällä hetkellä 10 jäsentä, joista seitsemän työskentelee eri kirjastoissa Jyväskylässä ja kolme seutukirjastoissa (Jämsä, Äänekoski ja Laukaa). Jäsenten määrässä ja seutujäsenkunnissa voi olla vaihtelua vuosittain. Seutujäseniä ei enää jatkossa oteta jäsenien vaihtuessa, vaan tiimistä tulee kokonaan jyväskyläläinen vuoden 2021 aikana. Muutoksen vaikuttavat muun muassa se, ettei Jyväskylän kaupunginkirjastolla ole enää maakuntakirjaston asemaa ja yleisten kirjastojen kehittämistehtävien myötä PiKe-alueen (Pirkanmaan ja Keski-Suomen kunnat) kehittäjäkirjastolla on oma lasten ja nuorten kirjastopalveluihin keskittyvä tiimi. Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten ja nuorten kirjastotyötä kehitetään jatkossa sekä omassa paikallisessa tiimissä, että PiKe-alueen tiimissä. (Majuri-Jantunen 2020.)

Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi pitää kokouksia noin 6 kertaa vuodessa ja tiimin vastuulla on lasten ja nuorten kirjastotyön kehittäminen. Vastuualueisiin kuuluvat muun muassa koululaisten Lukudiplomin ja tiettyjen verkkokirjaston sisältöjen tuottaminen ja päivittäminen. Tarvittaessa tiimi ottaa kantaa Jyväskylän alueen kirjastoissa nouseviin lasten ja nuorten kirjastotyötä koskeviin kysymyksiin. Tiimin tehtävänä on kehittää ja alkuvaiheessa toteuttaa kulloiseenkin tarpeeseen liittyviä toimintoja ja palveluita, sekä toimia uusien palvelumuotojen kokeilijana ja jalkauttajana. Yksittäisillä jäsenillä ei tarkasti rajattuja vastuualueita, vaan tehtävät jaetaan tarvittaessa jokaisen vahvuuksien mukaan. Tämän hetken tarve on etävinkkauksien suunnittelu ja toteutus kouluille, koska koronavirustilanteen vuoksi koulut eivät voi tehdä vierailuja kirjastoon. Etävinkkaukset tehdään yhteistyössä kirjaston digipalvelutiimin kanssa. (Majuri-Jantunen 2020.)

Neuvolayhteistyön kehittämisessä lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi voi toimia alullepanijana ja suunnittelijana. Yhteistyötoiminnan jatkuessa keskityttäisiin yksikkötasolla toteutettavaan palvelumalliin, eli kutakin neuvolaa lähimpänä oleva kirjasto jatkaisi yhteistyön kehittämistä. (Majuri-Jantunen 2020.)

4.3 Kulttuurineuvola-toiminta Jyväskylässä

Jyväskylässä on syntynyt Kulttuurineuvola-toiminta vuonna 2018 yhteistyössä lasten- ja nuorten kulttuurin yhteistyöverkosto Kulttuuriantin kanssa. (Kulttuuriantin/kulttuurineuvola-toiminta, [viitattu 30.7.2020a]). Kulttuuriantin toimii Jyväskylän, Muuramen, Toivakan,

Hankasalmen, Petäjaveden, Uuraisten, Laukaan, Keuruun ja Multian alueella ja se kuuluu Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton jäsenverkostoon. Verkoston tehtävänä on ammattimaisesti toimivien lasten- ja nuortenkulttuurikeskusten toimintaedellytysten edistäminen ja lastenkulttuurialan osaamisen ja tunnettuuden vahvistaminen valtakunnallisesti. (Kulttuurialta, [viitattu 30.7.2020].)

Kulttuurineuvola-toiminnan kautta halutaan toivottaa perheet mukaan taiteen ja kulttuurin pariin aivan vauva-ajasta alkaen. Vuonna 2020 syntyneille jaetaan ensimmäistä kertaa Kulttuurineuvola-kortti neuvolakäynnin yhteydessä, kortti toimii perheille kutsuna yhteisiin taidekokemuksiin. Neuvoloiden henkilökunta vinkkaa neuvolakäynnillä koko perheelle sopivasta kulttuuritarjonnasta kotikaupungissaan. Yhdessä kokeminen ja tekeminen tukevat lapsen kehitystä ja kasvua sekä vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Kulttuurialta/kulttuurineuvola-toiminta, [viitattu 30.7.2020b]).

Kulttuurialtan järjestämiä perhevalmennusiltoja ensimmäistä lastaan odottaville ja vauvaperheille järjestetään muun muassa kirjastoissa ja taidemuseoissa. Kulttuurineuvoloissa kerrotaan kulttuuritarjonnasta sekä annetaan vinkkejä yhteisiin loru-, leikki- ja lauluhetkiin kotona. Kulttuurista nauttiminen sopii kaiken ikäisille ja yhdessä jaettuna se lisää kaikkien hyvinvointia ja voimavaroja. (Kulttuurialta/kulttuurineuvola-toiminta, [viitattu 30.7.2020c].) Terveys- ja hyvinvointipalvelujen ja kulttuuritoiminnan yhdistäminen tukee luontevasti perheiden hyvinvointia ja lisää mahdollisuuksia kokea elämyksiä myös arjen keskellä.

5 VARHAISKASVATUS JA KIELEN KEHITTYMINEN

5.1 Kielen kehittymisen huomioiminen varhaiskasvatuksessa

Kielelliset, emotionaaliset ja sosiaaliset taidot kehittyvät, kun lapselle luetaan. Varhaiskasvatusikäisellä lapsella nämä taidot kehittyvät eniten. Lapsi oppii lukijaksi kuuntelemisen kautta ja kun pieni lapsi ei voi vielä itse lukea, on tärkeää, että lukutaidon kehittymiselle luodaan hyvät mahdollisuudet lukemalla lapselle aivan pienestä pitäen. Lukutaito lisää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä mahdollistaa yhteiskunnan jäsenenä toimimisen ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa saadaan lukemisen piiriin myös ne lapset, joiden kotona ei lueta riittävästi tai lainkaan. Lukemisen ilo ja lukemisen parissa viihtyminen syntyvät hyvien lukukokemusten kautta. (Lukukeskus, [viitattu 10.9.2020b].)

Lapsilla on synnynnäinen kiinnostus toisia ihmisiä kohtaan ja tarve osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Hermostolliselle kehitykselle vilkkainta ja vaikutuksille altteinta aikaa ovat ensimmäiset 2–3 elinvuotta. Esikielellisessä kehitysvaiheessa, eli ennen puhuttuja sanoja, lapsi käyttää kommunikointiin eleitä, ääntelyä ja katsetta. Tämä tapahtuu siinä vaiheessa, kun lapsi huomaa pystyvänsä vaikuttamaan omalla toiminnallaan ympäristöönsä. Kyky tavoitteelliseen kommunikointiin on kielen ja puheen kehityksen kannalta keskeistä. Noin 12 kuukauden iässä lapsi oppii sanomaan ensimmäiset sanansa ja käyttää kommunikointiin rinnakkain ei-kielellisiä ilmauksia ja ensisanojaan. Vähitellen puheen kehityksen edetessä lapsi alkaa yhdistämään puhuttuja sanoja toisiinsa. (Niemitalo-Haapola, Haapala & Ukkola 2020, 18–26.)

Lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymisen vahvistaminen on yksi keskeinen tehtävä varhaiskasvatuksessa. Lasten vuorovaikutuksellisiin ja kielenkäyttötaitoihin sekä kielellisiin valmiuksiin vaikuttavat useat tekijät, kuten ikä ja erilaiset kielelliset ympäristöt, joissa he kasvavat. Jokaiselle lapselle on tärkeää, että he oppivat ilmaisemaan itseään ja kokevat tulevansa ymmärretyiksi sekä ymmärtävät toisia. Vuorovaikutus aikuisten, toisten lasten ja kirjallisen ympäristön kanssa harjaannuttaa kielellistä tietoisuutta jo ennen lukemaan opettelua. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan lapsia vuorovaikutukseen toisten kanssa vahvistamalla kielen käyttöä ja uteliaisuutta. (Opetushallitus 2020a.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on lisätty uusi käsite, monilukutaito. Monilukutaitoa voidaan pitää keskeisenä perustaitona globaalissa maailmassa, jossa tarvitaan erilaisten

viestien ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä. Monilukutaito sisältää ympäröivän maailman tulkinnan lisäksi ymmärretyksi tulemisen ja viestien tuottamisen taitoja. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa hyödynnetään muun muassa lasten mediakulttuuria opeteltaessa medialukutaitoja, jotka ovat osa monilukutaitoja. (Opetushallitus 2020b.) Pelaamista digitaalisilla laitteilla voidaan myös hyödyntää osana lapsen kuuntelutaitojen kehittymistä. Tabletilla tai älypuhelimella pelaaminen edistää lapsen kielenkehitystä, kun se on vuorovaikutteista, eli aikuinen on mukana pelaamassa lapsen kanssa. (Niemitalo-Haapola, Haapala & Ukkola 2020, 52–53.)

5.2 Kielen kehitys ja vuorovaikutus Jyväskylän varhaiskasvatuksessa

Jyväskylässä noudatetaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, johon on tehty paikallisia painotteita. Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelmaa on päivitetty viimeksi keväällä 2019 ja suunnitelmaa päivitetään ja täydennetään tarvittaessa. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2019a.) Jyväskylässä varhaiskasvatuksessa suunnitellaan päivän kulku kokonaisuutena, jossa lapsilla on mahdollisuus harjoitella päivittäin toistuvia arjen taitoja kiireettömässä ilmapiirissä. Kokopäiväpedagogiikassa kaikki päivän toiminnot ovat arvokkaita ja merkityksellisiä kasvatus- ja opetustilanteita. Arjen toistuvat hetket pedagogisessa ympäristössä kehittävät muun muassa lasten kielellisiä, sosiaalisia ja motorisia taitoja. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2019b.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan monialaisen yhteistyön tekemistä ja yhteistyötahoina ovat muun muassa neuvolat ja kirjastot. Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelman omissa painotuksissa mainitaan lisäksi, että oppimisympäristöinä Jyväskylän varhaiskasvatuksessa hyödynnetään Jyväskylän kaupungin ja sen yhteistyökumppaneiden tarjoamia palveluita, kuten kirjastoja, museoita ja liikuntapaikkoja (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2019c). Lasten oppimisympäristöt monipuolistuvat ja yhteistyötahojen kanssa toimiminen tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita.

6 IFLAN:N OHJEISTUS KIRJASTOPALVELUISTA VAUVOILLE JA TAAPEROILLE

Kansainvälinen kirjastoalan järjestö IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) pohjaa ohjeistuksensa kirjastopalveluista vauvoille ja taaperoille YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen (1989). Lapsen oikeuksien sopimuksessa painotetaan jokaisen lapsen oikeutta kasvaa ja kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla sekä vapaata ja avointa pääsyä informaatioon, materiaaleihin ja ohjelmiin yhdenvertaisissa olosuhteissa riippumatta sukupuolesta, iästä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta tai kielestä. (IFLA 2006-2007, 3.)

Ohjeistuksen tarkoituksena on tukea julkisia kirjastoja laadukkaiden lastenkirjastopalveluiden toteuttamisessa eri maissa ympäri maailman. Ohjeistus tarjoaa työkaluja niin kokeneille kuin kokemattomillekin kirjastoammattilaisille, joiden vastuulla on vauva- ja taaperoperheiden kirjastopalveluiden järjestäminen. (IFLA 2006-2007, 3.)

6.1 Kirjastopalveluiden saatavuus

Kirjastopalveluiden saatavuudella on keskeinen merkitys lapsen puheen ja kielen kehityksen kannalta varhaisessa vaiheessa. Tutkimuksissa aivojen varhaisesta kehityksestä on yksiselitteistä näyttöä vauvoille ja taaperoille puhumisen, laulamisen ja lukemisen vaikutuksista heidän puheen ja kielen kehitykseen. Lukemiseen kannustava ja lukemisen mahdollistava ympäristö myötävaikuttaa esilukutaitojen kehittymiseen. Kirjastopalveluiden saatavuus varhaisessa vaiheessa luo perheille mahdollisuuden hyödyntää ja saada opastusta kirjaston tarjoamiin aineistoihin ja työkaluihin. Kirjastopalveluiden saatavuuden merkitys korostuu perheissä, joissa on erityistarpeita tai jotka ovat esimerkiksi kaksikielisiä. Mahdollisuus käyttää ja hyödyntää kirjastopalveluita antaa etumatkaa ennen koulun aloittamista. (IFLA 2006-2007, 3.)

Yleiset kirjastot tarjoavat vauvoille ja taaperoille huoltajiensa kanssa aineistot, materiaalit, tilat ja opastuksen, jolla voidaan ruokkia uteliaisuutta, tiedonjanoa, mielikuvitusta ja kiinnostusta elinikäiseen oppimiseen. Rikas tekstiympäristö kehittävine leluineen, pahvi- ja koskettelukirjoihin sekä lorut ja laulut luovat pohjaa lukutaidolle ja myöhemmin kirjoitustaidolle. Vanhempien kanssa luotu yhteys kirjallisuuteen avaa tien lapsen omaan kiinnostukseen kirjallisuutta ja lukemista kohti. (IFLA 2006-2007, 4.)

Vapaa pääsy yleisten kirjastojen käyttöön perheille, joissa on alle kolmevuotiaita lapsia, on keskeinen ihmisoikeus tuettaessa luku- ja laskutaitojen kehittymistä myöhempää elämää varten. Kaikilla lapsilla pitäisi olla mahdollisuus käyttää kirjastoa, kirjaston aineistojen ja palveluiden on oltava saavutettavia lukemisesteestä tai vammasta huolimatta. Kirjastopalveluiden saatavuuteen on kiinnitettävä huomiota alueilla, joissa ei ole kirjastoa, tarjoamalla esimerkiksi kirjastoautopalveluita. (IFLA 2006-2007, 4.)

6.2 Tavoitteita vauvoille ja taaperoilta suunnatuissa kirjastopalveluissa

IFLA:n ohjeistuksessa on selkeästi määritellyt tavoitteet, jotka tukevat vauvoille ja taaperoilta suunnattujen kirjastopalveluiden toteuttamista. Tavoitteet ovat sovellettavissa kaikkiin kirjastoihin ja antavat suuntaa vauvoille ja taaperoilta suunnattujen kirjastopalveluiden kehittämiseen.

Tavoitteissa painotetaan saavutettavuutta, monipuolisten materiaalien tarjoamista, lapsen kielen kehityksen ja lukutaidon kehittymisen tärkeyttä sekä perheiden, huoltajien ja pienten lasten kanssa työskentelevien aikuisten roolin merkitystä lapsen lukutaitojen, lukuinnon ja kulttuuristen taitojen kehittymisen tukemisessa. Monipuolisten kirjastopalveluiden käyttöön on oikeus kaikilla vauvoilla ja taaperoilta sekä heidän vanhemmillaan ja muilla perheenjäsenillä sekä hoitajilla ja aikuisilla, jotka työskentelevät pienten lasten kanssa. (IFLA 2006-2007, 5.)

Kirjaston tehtävänä on informoida vanhempia lukemisen sekä ääneen lukemisen tärkeydestä ja vaikutuksista lapsen kielen kehitykseen ja lukutaitojen oppimiseen. Vanhempia ja hoitajia voi osallistaa ja ohjata ääneen lukemiseen hyödyntäen kirjoja ja muita materiaaleja, edistäen näin lapsen kehittymistä ja ensilukutaitoja. On tärkeää huomioida kaksikieliset perheet sekä tutustuttaa kaikkia perheitä lapsineen aineistoihin moninaisista kulttuureista. Rikkaan tekstiympäristön lisäksi on tarjottava mahdollisuus mediataitojen oppimiseen ja kehittämiseen sekä teknologian käyttöön. (IFLA 2006-2007, 5.)

Mielekkäät ja onnistuneet kirjastovierailut varhaislapsuudessa voivat myötävaikuttaa elämänmittaiseen kirjastonkäyttötottumukseen. On tavoiteltavaa, että lapset perheineen kokevat olevansa lämpimästi tervetulleita kirjastoon. Näin ollen kirjastojen tavoitteena on tarjota lapsille perheineen ja hoitajineen viihtyisät ja turvalliset tilat, jossa he voivat viettää aikaa, osallistua ja tavata muita. (IFLA 2006-2007, 5.)

7 KIRJASTON JA NEUVOLAN YHTEISTYÖTÄ SUOMESSA

7.1 Lukumetka -palvelumalli Oulussa

Oulun kaupunginkirjaston ”*Meidän perhe lukee – yhdessä tarinan äärellä*” -hankkeen yhteydessä on luotu palvelumalli Lukumetka, jonka tavoitteena on tavoittaa jokainen Oulussa syntyvä lapsi ja hänen perheensä, innostaa alle kouluikäisiä lapsia ja heidän perheitään lukemaan ja lisätä lukuharrastusta perheissä sekä tiedottaa lapsiperheitä kirjaston palveluista ja tapahtumista. Palvelumalli on suunniteltu yhteistyössä neuvolapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa. (Oulun kaupunginkirjasto, [viitattu 25.10.2020].)

Lukumetka-palvelumallissa kirjasto on mukana jo odotusvaiheessa, osallistumalla alueellisiin perhevalmennusmessuihin, vuosittaiseen Vauvaperhetapahtumaan sekä Vauvan päivä - tapahtumaan. Kirjaston kotisivujen linkki sekä tietoa lukemisen merkityksestä löytyy neuvolan Omavalmennus-sivuilta. 0–2-vuotiaat kirjasto tavoittaa muun muassa vierailemalla esikkoryhmissä ja ensi- ja turvakodissa kaksi kertaa vuodessa. Lisäksi kirjaston esittelypisteet löytyvät neuvoloista. Kirjastossa järjestetään vauvaloruttelutuokioita ja Vauvakinoa. (Oulun kaupunginkirjasto, [viitattu 25.10.2020].)

2–6-vuotiaiden lukemisen edistämiseen on useita eri väyliä. Varhaiskasvatusryhmät voivat vierailla lähikirjastossa tai kirjastoautossa, päiväkotien vanhempainilloissa ja perhekerhoissa näytetään videotervehdys kirjastolta, varhaiskasvattajat saavat kirjaston uutiskirjeen kaksi kertaa vuodessa sekä kirjasto vierailee kaksi kertaa vuodessa Perhekuuperkeikoissa, jotka ovat pienlapsiperheiden liikunnallisia vapaavuoroja liikuntasaleissa. (Oulun kaupunginkirjasto, [viitattu 25.10.2020].)

Palvelumallissa on huomioitu kattavasti eri yhteistyötahot ja keinot, joilla tavoittaa kohderyhmiin kuuluvat lapset perheineen. ”*Meidän perhe lukee – yhdessä tarinan äärellä*” -hanke on alkanut Oulun kaupunginkirjastossa keväällä 2019 ja se päättyy vuoden 2020 lopussa ja sen aikana on onnistuttu luomaan palvelumalli, joka palvelee pienlapsiperheitä monipuolisesti. Hankkeen aikana muodostettujen verkostojen ja yhteistyökumppaneiden kanssa pyritään tavoittamaan erityisesti perheet, jotka käyttävät kirjastoa vähäisesti tai eivät ollenkaan. (Oulun kaupunginkirjasto, [viitattu 25.10.2020].)

7.2 Pietarsaaren kaupunginkirjaston perhekirjastopalvelut

Pietarsaaren kaupunginkirjastossa kehitetään perhekirjastopalveluita, joilla halutaan tavoittaa ensimmäistä kertaa vanhemmiksi tulevat ja heidän lapsensa. Tavoitteena on luoda asiakkuuspolku varhaisesta vaiheesta alkaen ja kehittämistyön ensimmäisenä yhteistyökumppanina on Pietarsaaren neuvolapalvelut. Yhteistyö neuvolan kanssa on aloitettu keväällä 2019. Neuvolan vanhempainvalmennukseen kuuluu kirjastokäynti, johon vanhempi tai vanhemmat tulevat esikoisensa kanssa ja heille pidetään lorukylpy sekä kirjavinkkaus lapselle sopivista ensikirjoista ja vanhemmille kohdennetuista tieto- ja kaunokirjoista. Kirjastokäynnillä heille esitellään lastenosastoa ja tutustutetaan heidät lastenosaston valikoimiin tulevia kirjastokäyntejä varten. (Hepokangas 2019, 55–56.)

Kirjasto hyödyntää perhekirjastopalveluiden kehittämisessä asiakasprofiiileja, joiden avulla luodaan kuva asiakaskunnasta ja heidän tarpeistaan. Tiedottaminen ja markkinointi kohdennetaan asiakasprofiiileista saadun tiedon pohjalta kohderyhmille. Neuvolan kanssa tehtävän yhteistyön kautta halutaan tavoittaa etenkin perheet, jotka eivät kirjastoa juuri käytä. Yhtenä tiedottamisen muotona ovat kirjavinkkilistat, jotka jaetaan neuvoloihin ja ne löytyvät myös kirjaston verkkosivuilta. (Hepokangas 2019, 55–56.)

Pietarsaaren kirjaston tavoitteena on luoda toimivat puitteet perheiden kirjastokäynneille kiinnittämällä huomioita tilaratkaisuihin ja tarvittaviin toimintoihin, kuten vaipanvaihtoon ja vauvan syöttämiseen. Kirjaston henkilökunnan tehtävänä on toimia myös lukemiseen innostajana ja kannustaa vanhempia lukemaan lapselleen sekä omaksi iloksi. Pietarsaaren kaupunginkirjasto haluaa tämän kehittämistyön myötä tulla tunnetuksi perhekirjastona, jossa on hyvä käydä yhdessä. (Hepokangas 2019, 55–56.)

Yhteistyön pilotoinnissa keväällä 2019 järjestettiin kirjaston tiloissa vanhempainvalmennus, johon osallistui vauvoja äiteineen. Palautteessa osallistujat kertoivat kirjaston olleen tapaamistilana mieluisa ja he jatkoivat tapaamisia kirjastolla oma-aloitteisesti samalla ryhmällä. (Hepokangas 2019, 56.) Omaehtoinen jatkuvuus tapaamisille valmennuksen myötä voidaan nähdä onnistumisena toimintamallin kokeilussa.

7.3 Espoon Ison Omenan palvelutori

Espoon Matinkylässä kauppakeskus Isossa Omenassa toimii uudenlainen julkisten palveluiden palvelukonsepti. Ison Omenan palvelutorilta löytyvät muun muassa kirjasto,

neuvola, terveysasema, mielenterveys- ja päihdepalvelut ja Kela. (Citycon 2020.) Ison Omenan kirjasto palvelee laajoin aukioloajoin, arkisin kello 8–20 ja lisäksi käytössä on omatoimiaika tuntia ennen ja tunti palveluajan jälkeen. Lauantaisin henkilökunta on paikalla klo 10.30–18 sekä sunnuntaisin 11–18. (Helmet 2020.) Matinkylän neuvola palvelee myös iltaisin klo 8–19 ja lauantaisin klo 10–15, ensimmäisenä Suomessa. Tavoitteena on ollut helpottaa perheiden arkea sekä saada isät paremmin mukaan neuvolakäynneille laajempien aukiolojen myötä. (Pajuriutta & Bäckgren 2016.)

Samalla palvelutorilla toimien kirjasto ja neuvolat voivat hyödyntää keskinäistä synergiaa. Palveluiden välinen yhteistyö voi olla helpompaa toteuttaa, kun asiakkaat käyttävät samassa paikassa sijaitsevia palveluita. Kirjaston ja neuvolan lähes yhteneväiset aukioloajat mahdollistavat asiakkaiden paremman tavoittamisen. Neuvolassa käydessä voi vieraila myös kirjastossa lapsen kanssa ja hakea esimerkiksi aineistoa aiheista, jotka ovat nousseet esille neuvolakäynnin yhteydessä, kuten lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvä kirjallisuus tai lapsen ikä- ja kehitysvaiheisiin sopivat kirjat. Kirjaston tarjoamat lapsiperheille suunnatut palvelut ja tapahtumat voivat tavoittaa kohderyhmänsä paremmin, kun niitä mainostetaan samalla palvelutorilla. ”Saman katon” alla toimiessa on panostettava yhtä lailla palveluiden väliseen vuorovaikutukseen, jotta yhteistyö ja asiakkaiden tavoittaminen toimii.

8 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄT

8.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen alkuasetelmana oli selvittää, tavoitetaanko Jyväskylässä vanhemmat lapsineen jo varhaisvaiheessa, lapsen odotusajasta alkaen, kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä. Lapselle lukemisen ja loruttelun hyödyt kielen kehityksen kannalta alkavat jo sikiöaikana. Yhdessä lukeminen on tärkeää vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Lapselle lukemisen merkityksen tärkeyden vuoksi on merkittävää kannustaa ja innostaa vanhempia lukemisen pariin ja erityisesti perheitä, joissa lukeminen ei kuulu osaksi arkea.

Tutkimuskysymyksinä olivat: *Tehdäänkö Jyväskylässä kirjaston ja neuvolan välistä yhteistyötä ja minkälaista yhteistyötä on? sekä Miten kirjaston ja neuvolan välistä yhteistyötä voitaisiin parantaa ja kehittää paremman tavoitettavuuden saavuttamiseksi?* Näihin kysymyksiin lähdettiin hakemaan vastauksia kyselyin sekä kirjaston ja neuvolan työntekijöiltä että asiakkailta, eli tutkimuksen kohderyhmiltä. Tarkoituksena oli saada selville, mikä on tämänhetkinen tilanne yhteistyön toteuttamisessa ja toteutumisessa. Kohderyhmien kohdalla haluttiin selvittää miten he kokevat palveluiden tavoittavan heidät ja mitä toiveita ja tarpeita heillä palveluiden suhteen on.

8.2 Kyselytutkimus

Menetelmäksi tutkimusaineiston keräämiseen kirjaston ja neuvolan työntekijöiltä valittiin sähköpostitse toteutettava kysely. Kyselylomake valittiin menetelmäksi sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Kyselylomakkeen käytön etuna nähdään myös aineiston käsittelyn ja tilastollisen analyysin tekemisen nopeus, verrattuna haastatteluaineiston käsittelyyn (Hirsjärvi & Hurme 2017, 37). Valintaan vaikutti myös muun muassa koronavirustilanteeseen liittyvät rajoitukset. Haastatteluiden järjestäminen kasvokkain tai verkkoyhteydellä koettiin haastavaksi tässä tilanteessa. Aikaa kyselyyn vastaamiseen oli varattu kaksi viikkoa, sen ajan puitteissa usean haastatteluajan sopiminen olisi ollut mahdotonta. Sähköpostitse toteutettu kysely tarjosi mahdollisuuden vastaajille vastata siihen heille sopivana aikana annetun ajan puitteissa.

Kyselyn kysymyksiksi valittiin avoimet kysymykset, joihin sai vastata omin sanoin, valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan. Tilastollisin menetelmin on mahdollista analysoida myös avoimiin

kysymyksiin annettuja vastauksia, se vain vaatii vastauksien luokittelua ryhmiin. Laadullinen tarkastelu on toinen tapa analysoida avointen kysymysten vastauksia, tällöin käytetään kysymysten teemoittelua. (Valli 2018, 114.) Tämän tutkimuksen kyselylomakkeessa kysymykset teemoitettiin. Avointen kysymysten käytössä on etuja ja haasteita, eduksi lasketaan muun muassa se, että vastauksista voi nousta esiin hyviä ideoita ja haasteena taas kysymyksiin vastaamatta jättäminen tai pintapuoliset ja epätarkat vastaukset. (Valli 2018, 114.) Kyselylomake lähetettiin sähköpostissa tiedostona, johon pystyi vastaamaan suoraan. Tiedosto palautettiin täytettynä ohjeistuksessa annettuun sähköpostiosoitteeseen.

Tutkimusaineistoa kerättiin kohderyhmiltä, eli kirjaston ja neuvolan asiakkailta, hyödyntäen Webropol-ohjelmalla tehtyä kyselylomaketta. Kyselylomakkeesta pyrittiin tekemään tiivis ja selkeä, jotta mahdollisimman moni vastaisi kyselyyn. Hirsjärvi ja Hurme (2017, 35–36) toteavat, että lomakkeiden käytön yleistymisen myötä ihmiset ovat tottuneet niiden käyttöön, joskin eri tahoilta tulevien kyselyiden ja lomakkeiden määrä voi kääntyä haluttomuudeksi vastata ja osallistua tutkimuksiin. Tästä huolimatta kyselylomake on todennäköisesti käytetyin tietojenkeruumenetelmä käyttäytymistieteissä. Paperilomakkeella toteutettu kysely on perinteisin versio ja sen rinnalla nykyisin sähköiset kyselyt, joita voi tulla vastaan muun muassa sähköpostin välityksellä, sosiaalisen median alustoilla tai yritysten verkkosivuilla vieraillessa (Valli 2018, 92).

Tavoitteena asiakkaille tehdyssä kyselyssä oli saada kattava määrä vastaajia, jotta saataisiin muodostettua kuva kohderyhmän kokemuksista kirjaston ja neuvolan yhteistyöstä sekä kirjaston käyttöön liittyvistä tarpeista ja toiminnoista vanhempana ja lapsen kanssa. Lähes poikkeuksetta kaikki kohderyhmiin kuuluvista käyttävät neuvolan palveluita, mutta kirjastopalvelut eivät välttämättä tavoita kaikkia kohderyhmäläisiä. Vastauksien saaminen erilaisilta käyttäjäryhmiltä nähtiin tärkeänä tutkimuksen tulosten kannalta.

Sähköisen kyselylomakkeen käytön valitsemiseen vaikuttivat myös tutkimuksen aikana vallinnut koronavirustilanne ja sen tuomat rajoitteet. Tutkimuksen toteuttamisen aikana tutkimuksen tekijä ei olisi voinut olla aineistonkeruun aikana paikalla kokeen johtajana, jos kysely olisi toteutettu paperilomakkein esimerkiksi osana neuvolan perhevalmennusta. Tutkijan ollessa paikalla, kun kysely toteutetaan isolle ryhmälle, saadaan vastausprosentista suuri. Tutkijan paikalla olon etuna on myös se, että tarvittaessa kysymyksiä voidaan tarkentaa, jos vastaajat eivät ymmärrä kysymystä oikein tai kysymyksen muotoilua. (Valli 2018, 97–98.) Kohderyhmän tavoittamisen ja vastausten saamisen kannalta neuvolassa toteutettu kysely

olisi voinut palvella sähköistä kyselyä varmemmin. Kohderyhmien tavoittaminen sähköisesti ja vastausten saaminen kyselyyn oli pitkälti kiinni kyselyn markkinoinnin toimivuudesta ja vastaajien aktiivisuudesta.

8.3 Tutkimusetiikka

Ennen suunnitellun tutkimuksen toteuttamista on pohdittava tutkimuksen eettisyyteen liittyviä näkökulmia. Mitä aihetta tutkitaan ja miten tutkimustietoa tuotetaan? Tutkimuksen tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviä kysymyksiä on tarkasteltava tutkimuseettisinä ongelmina. Tutkimusprosessin aikana on tehtävä useita ratkaisuja, joihin eettiset kysymykset vaikuttavat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimuksen tekemisestä sovittiin ensin tutkimuksen kohteena olevien yksiköiden, eli kirjaston ja neuvolan, kanssa. Ennen tutkimuksen toteuttamista haettiin tutkimuslupa Jyväskylän kaupungilta, joka myönnettiin tutkimuksen tekemistä varten. Kirjaston ja neuvolan työntekijöille sähköpostitse tehdyn kyselyn vastausten analysointi toteutettiin niin, että kyselyn vastaajiin viitataan kyselyn tuloksissa *vastaajina* ja yksiköitä, joissa he työskentelevät, ei nimetä. Yksittäisellä kirjasto- tai neuvolayksiköllä ei nähty olevan merkitystä tutkimuksen tulosten kannalta, vaan haluttiin saada kuvaa yhteistyötoiminnasta Jyväskylän alueella. Kyselyyn vastaajien määrä rajattiin 2–3 henkilöön sekä kirjaston että neuvolan puolella. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollisuutta laajempaan kyselyn toteuttamiseen. Kyselyistä saadut vastaukset ovat tutkimuksen tekijän hallussa sähköisessä muodossa ja salasanojen takana.

Asiakkaille toteutettuun kyselytutkimukseen vastattiin nimettömänä. Avoimien kysymyksiä vastauksia analysoitaessa huolehdittiin siitä, ettei työssä tule esiin vastaajia mahdollisesti yksilöiviä tietoja. Webropol-ohjelmalla toteutetun kyselytutkimuksen vastauksista muodostettuun raporttiin on pääsy ainoastaan tutkimuksen tekijällä, aineisto on salasanojen takana sähköisessä muodossa.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

9.1 Kysely kirjastoalan ammattilaisille

Tutkimusta varten toteutettiin kysely sähköpostitse kolmelle kirjastoalan ammattilaiselle, jotka tekevät lasten- ja nuortenkirjastotyötä Jyväskylän kaupunginkirjastoissa. Kyselyyn vastanneet työskentelevät eri yksiköissä. Avoimet kysymykset koskivat vauva- ja taaperoperheille suunnattuja kirjastopalveluita sekä kirjaston ja neuvolan yhteistyötä. Kysymykset teemoitettiin lastenkirjastotyötä ja kirjaston tiloja koskeviksi sekä kirjaston ja neuvolan yhteistyötä kartoittavaksi. Kysymyksiä oli yhteensä kymmenen (liite 1). Kysely toteutettiin elo-syyskuun vaihteessa vuonna 2020.

Kysely toteutettiin sähköpostitse tutkimuksen aikana vaikuttaneen koronavirustilanteen vuoksi. Kaikille kyselyyn osallistuneille esitettiin samat avoimet kysymykset samassa järjestyksessä, valmiita vastausvaihtoehtoja kysymyksiin ei ollut valittavana. Aikaa kyselyyn vastaamiseen oli kaksi viikkoa.

9.2 Kysely neuvolan terveydenhoitajille

Sähköpostitse toteutettuun kyselyyn vastasi kaksi neuvolan terveydenhoitajaa. Kyselyn teemoina olivat neuvola ja lastenkulttuuri sekä neuvolan ja kirjaston yhteistyö. Kyselyn alussa selvitettiin miten neuvolatoimintaan liittyvät kulttuurihankkeet ja kirjallisuus näkyvät neuvolan toiminnassa. Kyselyn toisessa osiossa selvitettiin neuvolan ja kirjaston yhteistyöhön liittyviä asioita.

Kyselyn kysymykset olivat avoimia ja niihin ei ollut valittavana valmiita vastausvaihtoehtoja. Kysymyksiä kyselyssä oli yhteensä kymmenen (liite 2). Kysely toteutettiin elo-syyskuun vaihteessa vuoden 2020 aikana. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa.

9.3 Kyselytutkimus kohderyhmiin kuuluville asiakkaille

Kyselytutkimus kirjaston ja neuvolan asiakkaille toteutettiin Webropol-kyselynä. Kysely oli suunnattu lasta odottaville vanhemmille sekä 0–3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Kyselyssä oli 15 kysymystä, joista viisi oli monivalintakysymyksiä, joissa pystyi valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon sekä ”muu”-vastausvaihtoehdon, jossa oli lisäksi kommenttikenttä,

yhdeksässä kysymyksessä pystyi valitsemaan yhden annetuista vastausvaihtoehdoista. Pakollinen vastaus vaadittiin yhdeksään kysymykseen, joiden painoarvo tutkimuksen kannalta koettiin merkittäväksi, kuten perustiedot vastaajista. Viimeiseen kysymykseen sai vastata vapaasti omin sanoin.

Kyselyn kysymykset jakautuivat kolmeen eri osuuteen. Perustietojen jälkeen kysymykset koskivat vauva- ja taaperoarkeen liittyviä aiheita ja tiedonhankintaa, seuraava osuus keskittyi neuvola- ja Kulttuurineuvolatoimintaan. Viimeisessä osuudessa kysyttiin kirjaston käyttöön ja toimintaan liittyviä kysymyksiä.

Asiakaskyselystä tiedotettiin Jyväskylän kaupunginkirjaston Facebook-sivuilla ja yhdellä Jyväskylän lähikirjaston Facebook-sivulla. Ilmoituksessa oli saate ja linkki kyselyyn. Yhdessä lähikirjastossa oli esillä paperiset kyselylomakkeet. Pääkirjaston lastenosastolla oli esillä mainos kyselytutkimuksesta, mainoksessa oli QR-koodi, jota käyttämällä pääsi kyselyyn. Sama mainos lähetettiin neuvoloille jaettavaksi ja esille laitettavaksi neuvoloiden ilmoitustauluille. Neuvolan terveydenhoitajia ohjeistettiin mainitsemaan tutkimus kohderyhmiin kuuluville asiakkaille sekä kannustaa heitä osallistumaan kyselyyn. Kysely toteutettiin elokuun lopusta syyskuun loppuun vuonna 2020. Neuvoloissa vastausaika rajattiin viikoille 36 ja 37. Webropol-kysely oli auki syyskuun loppuun asti.

Koronaviruksen vuoksi kyselytutkimuksen toteuttamisessa oli joitakin rajoitteita. Kyselyä ei esimerkiksi voinut toteuttaa perhevalmennuksen ohessa, koska kokoontumisia oli rajoitettu. Neuvoloissa ei myöskään saanut jakaa paperisia kyselylomakkeita asiakkaille.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

10.1 Kirjastoalan ammattilaisille toteutetun kyselyn tulokset

Kyselyn alkupuolen kysymykset koskivat lastenkirjastotyötä ja kirjaston tiloja. Kyselyyn vastanneet kirjastoammattilaiset ovat tehneet lasten- ja nuortenkirjastotyötä keskimäärin kymmenen vuotta, erilaisin painotuksin työuransa aikana, joko pääpainotteisesti tai osana kirjastotyötä. Kysyttäessä näkyvätkö vauva- ja taaperoperheet kirjaston asiakaskunnassa, oli vastauksissa hieman vaihtelua kirjastoittain. Yksi vastanneista kertoi, että lastenosastolla käy paljon 0–3-vuotiaita vanhempineen, toisessa kirjastossa vauva- ja taaperoperheitä näkyy päivittäin ja yhdessä kirjastossa heitä toivottiin näkyvän enemmänkin.

Kysyttäessä minkälaisia palveluita ja ohjelmaa vauva- ja taaperoperheille kirjastossa on tarjolla, mainittiin satutuokiot, jotka ovat pääasiassa kuitenkin suunnattu yli kolmevuotiaille ja yhteistyö MLL:n perhekahvilan kanssa, johon kuuluu kirjastovierailuja ja kirjavinkkausta. Yksi vastaajista on käynyt kertomassa kirjaston palveluista ja vinkannut kirjoja ekavauvaryhmissä, jotka ovat Jyväskylän seurakunnan järjestämiä vertaisryhmiä ensimmäisen lapsen saaneille vanhemmille. Vertaisryhmät kokoontuvat seurakunnan tiloissa. Vastaaja pitäisi vastaavan kaltaisia vinkkauksia myös kirjastolla sekä lorutelluhetkiä vauvoille, mutta näiden järjestämiseen ei ole kyseisessä kirjastossa sopivaa tilaa. Näiden lisäksi vastauksissa mainittiin kirjaston tarjoamaa aineistoa, kuten pahvi- ja katselukirjat, lasten musiikki- ja runokokoelmat sekä tietokirjallisuus vanhemmille vauva- ja taaperoarkeen liittyvine aiheineen, kuten vanhemmuus, kasvatus, ruoanlaitto ja lapsuus.

Kysyttäessä vauva- ja taaperoystävällisistä tiloista kirjastossa, joissa voisi viettää aikaa, tuli vastauksissa esiin merkittäviä eroavaisuuksia. Yhdessä kirjastossa ei ole lainkaan sellaista tilaa, joka sopisi tähän tarkoitukseen. Toisessa kirjastossa lastenosaston sohvut ja ns. teatterimonttu ovat pienten lasten suosiossa. Kolmannen vastaajan vastauksessa tilakysymykseen kerrottiin, että lastenosastolla on juuri tähän tarkoitukseen käytettävissä ”taaperomatto”, joka on aktiivisessa käytössä taaperoperheiden keskuudessa ja sitä käytetäänkin tarkoituksen mukaisesti oleskelualueena. Parhaimmillaan lastenosasto voi toimia myös kohtaamispaikkana samassa elämäntilanteessa oleville lapsiperheille. Vastauksessa tuotiin esiin myös se, että vanhemmissa kirjastoissa lastenosaston tiloissa voi olla haasteita saada ne toimiviksi ja viihtyisiksi kaiken ikäisille lapsille. Uudemmissa kirjastojen tilasuunnitelmissa kiinnitetään huomiota monen ikäisten asiakkaiden viihtyvyyteen.

Vauvan tai pienen lapsen ruokailuun ei ole erikseen osoitettua tilaa kirjastoissa, joissa kyselyyn osallistuneet työskentelevät, eikä vastaajien tietoon ole tullut asiakkailta toiveita tähän liittyen. Vain yhdessä kirjastossa on asiakkaiden suunnalta toivottu mikroa, jota voisi käyttää pienen lapsen ruuan lämmittämiseen. Yhdestä kirjastosta puuttuu taso vaipanvaihtoa varten ja sellaista asiakkaat ovat toivoneet WC-tiloihin.

Toinen osuus kyselystä koski kirjaston ja neuvolan yhteistyötä. Jyväskylän kaupunginkirjasto on ollut mukana Kulttuuriantan Kulttuurineuvola-toiminnassa. Yhteistyötä Kulttuurineuvola-toimintaan liittyen on rakentanut kirjaston puolelta Vaajakosken aluekirjasto Sampoharjun neuvolan kanssa. Kulttuurianta järjesti pääkirjastolla infopäivän neuvolan terveydenhoitajille keväällä 2019, jossa oli mukana kaupungin kulttuuritoimijoita. Tarkentavalla kysymyksellä selvitettiin myöhemmin yhdeltä kyselyyn vastanneelta, minkälainen oli kirjaston osuus infopäivästä. Jyväskylän kaupunginkirjasto oli mukana esittelemässä toimintaansa. Terveydenhoitajille kerrottiin satuhieronnasta ja sen vaikutuksista lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen heidän yhdessä rentoutuessa ja tarinaan keskittyessä. Terveydenhoitajille kerrottiin myös ääneen lukemisen merkityksestä lapsille, esiteltiin verkkokirjastoa ja he saivat tutustua lasten ikävaiheisiin ja kasvatukseen liittyvään kirjallisuuteen. Lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi toteutti heille lisäksi saturentoutuksen.

Samana vuoden syksynä kirjasto järjesti kaksi perhevalmennusta lapsiperheille kahdessa eri kirjastoyksikössä, joissa esiteltiin kirjastopalveluita ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Yksi kyselyyn osallistuneista kertoi, että Sampoharjun kulttuurineuvolassa oli ollut tarjolla lukemisen merkitystä käsittelevä perhevalmennus vuonna 2019, mutta paikalle ei ollut tullut yhtään osallistujaa. Vuonna 2020 korona on vaikuttanut myös kulttuurineuvolatoimintaan. Terveydenhoitajien infopäivien ja kulttuuriteemaisten perhevalmennuksien jatkuessa, kirjasto on vastaajien mukaan mielellään mukana toiminnassa. Yhdelle vastaajista Kulttuurineuvola-toiminta ei ollut tuttua eikä hänen yksikössään siihen liittyvää toimintaa ole ollut.

Kyselyn vastauksissa tuli esiin kirjastoyksiköiden väliset eroavaisuudet siinä, minkä verran yhteistyötä neuvoloiden kanssa tehdään. Yhteistyö voi toisissa yksiköissä jäädä siihen, että kirjastosta viedään lastentapahtumiin liittyviä julisteita neuvolan tiloihin tai yhteistyötä ei juuri ole, koska kirjaston lähellä ei ole neuvolaa. Toiveita yhteistyöstä on kaikilla kyselyyn vastanneilla, esimerkiksi kirjaston osallistuminen perhevalmennuksiin, joissa voitaisiin kertoa kirjaston palveluista ja lukemisen merkityksestä. Lisäksi neuvola nähtiin hyvänä paikkana

tiedottaa lapsiperheitä kirjaston palveluista, vähintään niin, että neuvoloissa olisi esillä kirjaston esitteitä. Neuvolapalveluiden järjestämään Vauvan kaa -hyvinvointitapahtumaan kirjastot eivät ole haastateltavien mukaan vielä osallistuneet. Kuluvana vuonna yhden Jyväskylän kirjastoyksikön oli tarkoitus osallistua alueensa neuvolan järjestämään Vauvan kaa -tapahtumaan, mutta koronan vuoksi tapahtuma peruttiin.

Kyselyyn osallistuneilta kysyttiin, kokevatko he, että kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä tavoitetaan lapset (0–3-vuotiaat) vanhempineen varhaisvaiheessa. Vastauksista kävi ilmi, että yhteistyössä ja tavoitettavuudessa olisi selkeästi kehitettävää ja arveltiin, että parannettavaa olisi koko kaupungin tasolla. Yhteistyö eri kirjasto- ja neuvolayksiköiden välillä voi olla vähäistä tai jopa olematonta. Koettiin, että kirjastopalveluista olisi hyvä päästä kertomaan ja muun muassa ensimmäistä lastaan odottavien tavoittaminen olisi hedelmällistä, kyseisellä kohderyhmällä esiintyvien tiedonjonon ja -tarpeiden vuoksi sekä jakaa tietoa esimerkiksi haastaviin kasvatustilanteisiin liittyvästä kirjallisuudesta lasten kasvaessa.

10.2 Neuvolan terveydenhoitajille toteutetun kyselyn tulokset

Kyselyyn vastanneet neuvolan terveydenhoitajat ovat työskennelleet neuvolassa 7 ja 10 vuotta. Kyselyn alussa kysyttiin, miten Kulttuurineuvola-toiminta näkyy neuvoloiden toiminnassa. Vastauksissa mainittiin Kulttuurineuvolatoiminnan näkyminen Sampoharjun neuvolassa, jossa on muun muassa taiteilija Anna Ruthin seinämaalauksia, TaidePiilOn infopiste (TaidePiilO taaperoille ry on yhdistys, joka toteuttaa lapsiperheille monitaiteellista taidetoimintaa, -tapahtumia ja -opetusta (TaidePiilO taaperoille 2020).) ja kulttuuritoimintaan liittyviä esitteitä. Sampoharjun neuvolassa on toteutettu myös kulttuurista toimintaa perheille iltavastaanotoilla vuonna 2019.

Lukulahja lapselle -ohjelmaan liittyvää kirjakassia jaetaan Jyväskylän neuvoloissa ja kyselyssä kysyttiin, miten kirjakassi on perheissä otettu vastaan. Kirjakassi on ilahduttanut ja osassa perheissä lukulahjan saamista osataan jo odottaa neuvolakäynnin yhteydessä. Seuraavalla kysymyksellä selvitettiin, tuleeko vanhemmilta tiedusteluita esimerkiksi odotusaikaan, vanhemmuuteen tai lastenhoitoon liittyviin kirjoihin tai lastenkirjallisuuteen liittyen. Vastaajat kokivat, että kirjoista tiedustellaan melko vähän. Lasten kasvatukseen ja lasten seksuaalisuuteen liittyvistä kirjoista on tullut kyselyitä ja neuvolassa kerrottiin olevan näihin aiheisiin liittyvä vanha kirjalista, jota voi jakaa tarvittaessa. Tiettyjä aihealueita käsittelevistä kirjoista, kuten pikkusisaren tuloon tai lapsen kiukutteluun liittyvistä kirjoista, tulee kyselyitä.

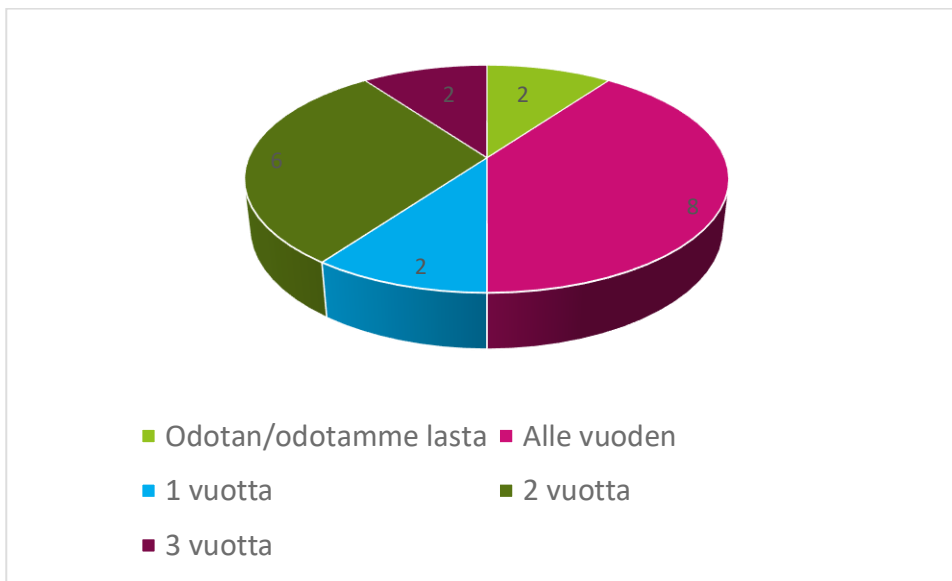
Neuvolan terveydenhoitajilta kysyttiin seuraavassa osiossa, minkälaista yhteistyötä kirjaston kanssa on tehty. Toinen vastaajista kertoi terveydenhoitajille kirjastolla järjestetystä kulttuuritoimijoiden infopäivästä, jossa esiteltiin kaupungin kulttuuritoimijoita ja -toimintaa. Se on järjestetty tähän mennessä yhden kerran. Muuta yhteistyötoimintaa ei vastaajan tietojen mukaan ole. Toinen terveydenhoitajista sanoi neuvolassa järjestetyn muutamia kirjavinkkauskertoja, joissa osallistujia on ollut vähäisesti, yhdeksi syyksi epäili huonoa ajankohtaa. Selvitettäessä voitaisiinko yhteistyötä tehdä enemmän ja minkälaista, saatiin vastaukseksi, että yhteistyötä voisi olla enemmän ja kirjaston näkyvyyttä neuvoloissa voitaisiin lisätä. Ehdotuksena esitettiin kiertävän kirjastonhoitajan käyntejä neuvolassa kirjakärryn kanssa sekä aihealueittain koottuja kirjalistoja eri aiheista ja teemoista, joista vanhemmat kyselevät, kuten pikkusisaren tulo, lapsen kiukku, oman tahdon kehittyminen ja potan käyttäminen. Koronaviruksen vuoksi ei toistaiseksi toivota neuvolan tiloissa tapahtuvaa kirjaston järjestämää toimintaa. Vastauksissa esitettiin myös vastakysymys siitä, voitaisiinko neuvolaa tuoda esiin kirjastoissa ja miten.

Terveydenhoitajilta kysyttiin, kokevatko he, että neuvolan ja kirjaston yhteistyöllä tavoitetaan vanhemmat lapsineen varhaisvaiheessa (0–3-vuotiaat lapset) ja vastaajat kokivat näin olevan tai ainakin osittain koetaan tavoitettavan. Viimeiset kysymykset koskivat viestintää ja tiedottamista kirjaston suunnalta neuvolaan. Kysyttäessä, toivottaisiinko kirjastolta kirjavinkkejä ja kirjavinkkilistoja neuvolan asiakkaita ja henkilökuntaa varten, vastattiin, että molempia toivotaan. Kun kysyttiin, tuleeko kirjastolta tietoa kirjaston lapsiperheille järjestämistä tapahtumista, toinen vastaajista vastasi, että tietoa tulee ja toinen vastaajista sanoi tietoa tapahtumista tulevan melko vähän. Viimeiseksi kysyttiin, minkälaista tiedottamista toivottaisiin ja mitä kanavia toivottaisiin käytettävän. Toinen vastaajista toivoi mainoksia, joita voisi laittaa esille neuvolan seinille, vastaaja koki, että sähköpostiin tulevat mainokset jäävät helpommin huomiotta. Vastaajista toinen toivoi tiedottamiseen käytettävän sisäpostia, sähköpostia sekä sosiaalista mediaa.

10.3 Asiakkaille toteutetun kyselyn tulokset

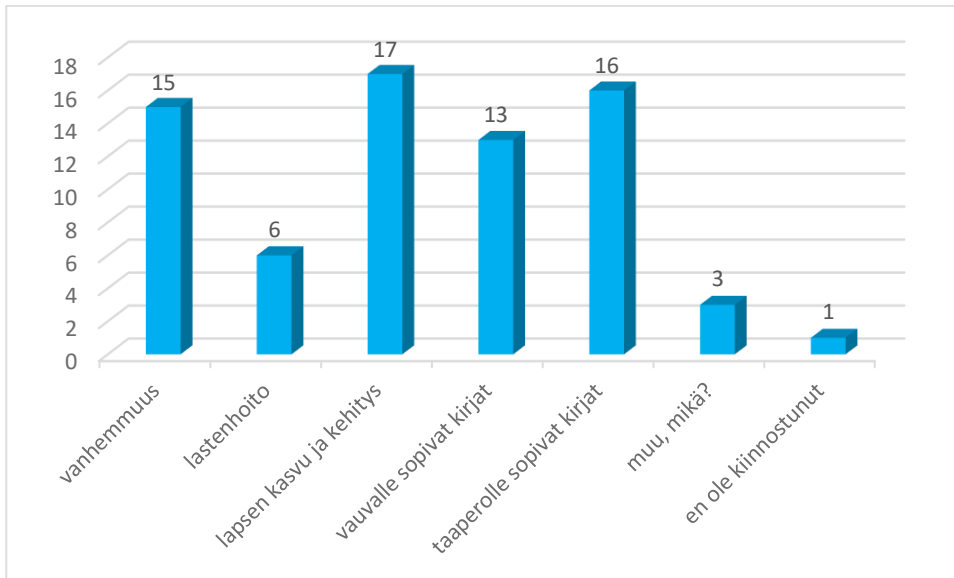
Kyselyyn vastasi kaksikymmentä henkilöä Webropol-kyselylomakkeen kautta. Lähikirjastossa esillä olleisiin paperilomakkeisiin ei tullut vastauksia. Lähes puolet vastauksista kyselyyn tuli Jyväskylän kaupunginkirjaston Facebook-sivuille tehdyn julkaisun ensimmäisenä päivänä. Loput vastauksista tulivat harvakseltaan kyselyn aukioloaikana.

Kyselyn alussa kysyttiin tutkimuksen kannalta oleellisia perustietoja, näitä olivat vastaajan ikä ja sukupuoli sekä vastaajan lapsen ikä. Kolme ensimmäistä kysymystä olivat pakollisia. Vastaajista yksi kuului ikäryhmään 15–24 v., yhdeksän vastaajaa kuului ikäryhmään 25–34 v. ja kymmenen ikäryhmään 35–44 v. Yli 45-vuotiaita ei ollut vastaajien joukossa. Seitsemäntoista henkilöä vastaajista ilmoitti olevansa naisia ja kolme miehiä. Vastausvaihtoehtoina olivat myös ”muu” ja ”en ilmoita”. Viimeiseksi perustiedoissa kysyttiin vastaajan lapsen ikää (Kuvio 1). Eniten oli alle yksivuotiaita lapsia, joita oli kahdeksalla vastaajalla ja 2-vuotiaita oli kuudella vastaajalla.

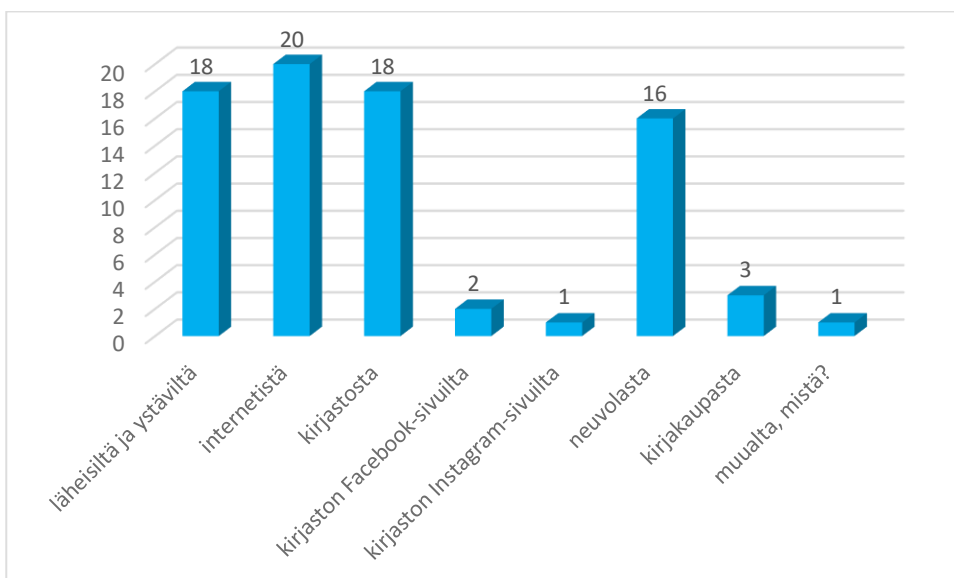
Kuvio 1. Vastaajien lapsen ikä

Seuraavassa osiossa kysymykset koskivat vauva- ja taaperoarkeen liittyviä aiheita ja tiedonhankintaa. Ensimmäisessä monivalintakysymyksessä (Kuvio 2) valittiin annetuista vaihtoehdoista ne, joista oltiin kiinnostuneita saamaan lisätietoa. Kysymys oli pakollinen ja valittujen vastausten lukumäärä yhteensä 71. Vastaajista noin kolme neljäsosaa valitsi lapsen kasvu ja kehitys, taaperolle sopivat kirjat sekä vanhemmuus aiheet. Myös vauvalle sopivat kirjat kiinnostivat yli puolia vastanneista. Muut aiheet kohdassa vastaajat nostivat esiin vauvan kirjat toisella äidinkielellä, erilaisuuden ja hyväksymisen kohtaamisen teemat sekä erilaiset tapahtumat lapsen elämässä, kuten pikkusisaren syntyminen perheeseen.

Kuvio 2. Vastaajien valitsema aihe kiinnostuksen mukaan

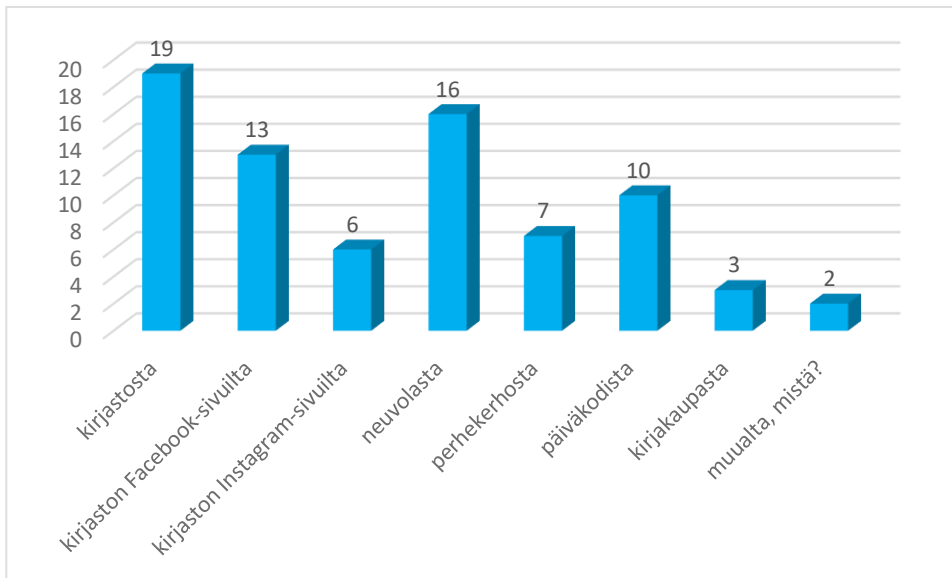
Mistä saat tai etsit tietoa edellä valitsemistasi aiheista? -kysymyksen (Kuvio 3) vastauksissa kaikki vastaajat kertoivat hyödyntävänsä internetiä. Lähes kaikki vastasivat myös saavansa ja etsivänsä tietoa läheisiltä ja ystävilä sekä kirjastosta. Neuvolan valitsivat yli kolme neljäsosaa vastaajista. Muihin vaihtoehtoihin tuli vain yhdestä kolmeen valintaa. Muu, mikä? -kommenttikentässä yksi vastaajista kertoi etsivänsä ja saavansa tietoa lehdistä. Kysymys oli vapaaehtoinen. Kysymykseen vastasivat kaikki kyselyyn osallistuneet, eli 20 vastaajaa. Valittujen vastausten lukumäärä oli yhteensä 79.

Kuvio 3. Tiedonlähteet, joista vastaajat saavat ja etsivät tietoa

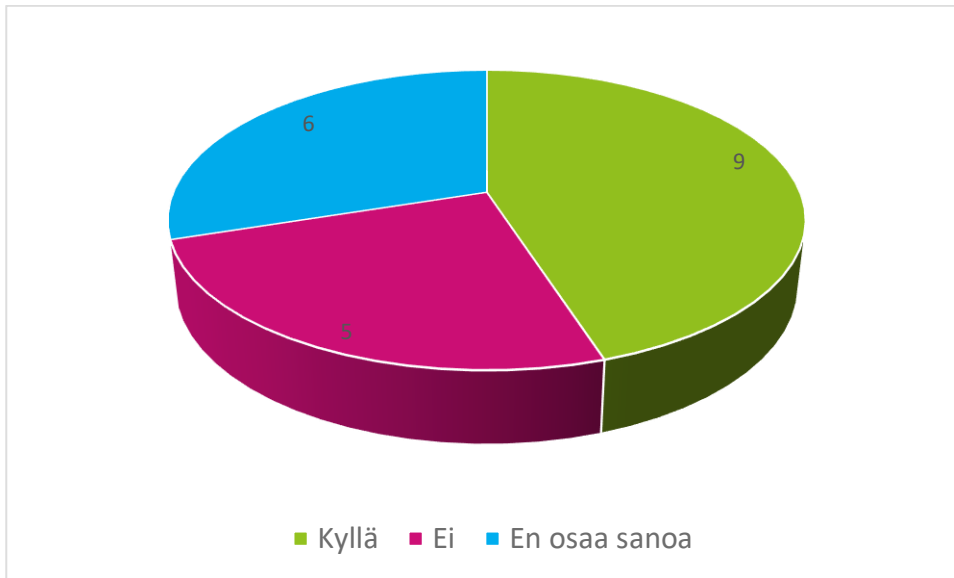
Tietoa kirjoista ja muista aineistoista (Kuvio 4), esimerkiksi kirjalistoina ja kirjavinkkeinä, haluaisivat saada kirjastosta lähes kaikki vastaajista. Yli kolme neljäsosaa haluaisi saada

tällaista tietoa neuvolasta ja lähes kolme neljäsosaa kirjaston Facebook-sivuilta. Puolet vastaajista valitsi myös päiväkodin. Kaksi vastaajaa vastasi Muualta, mistä? -valinnan kommenttikentässä haluavansa tietoa kirjaston verkkosivuilta. Kysymys oli vapaaehtoinen ja valittujen vastausten lukumäärä yhteensä 76, kaikki 20 kyselyyn vastannutta vastasivat kysymykseen.

Kuvio 4. Tiedonlähteet, joista vastaajat toivovat saavansa tietoa

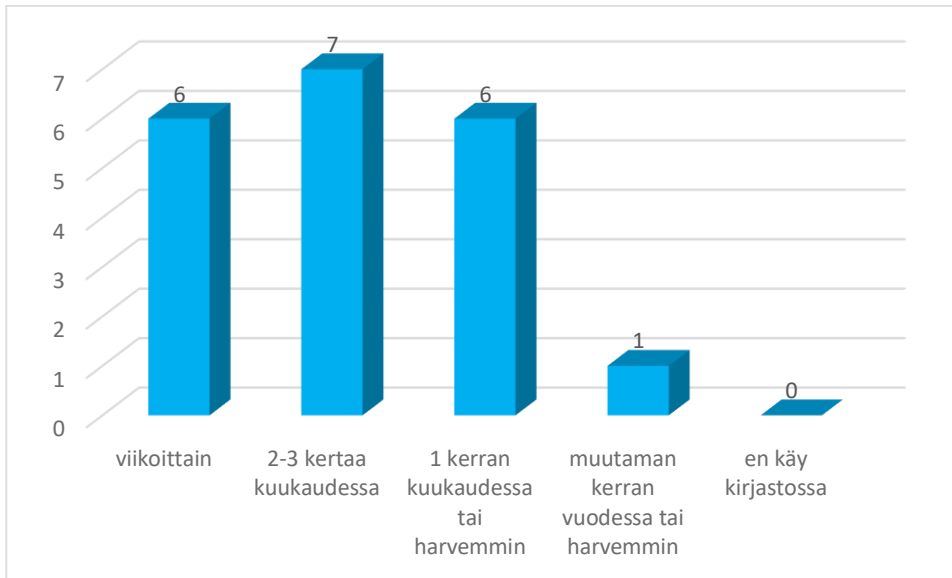
Neuvola ja Kulttuurineuvolatoimintaa koskevassa osuudessa kysyttiin ensimmäisenä, onko neuvolassa puhuttu ääneen lukemisen vaikutuksista alle 3-vuotiaan puheen ja kielen kehitykselle sekä lorujen, runojen ja satujen lukemisesta ja kuvakirjojen katselusta yhdessä (Kuvio 5). Kysymys oli pakollinen. Lähes puolet vastasivat, että aiheesta on neuvolassa puhuttu. Noin joka neljännes vastaajista ei osannut sanoa, onko ääneen lukemisen vaikutuksista puhuttu, kun taas yksi neljästä vastasi, että aiheesta ei ole puhuttu neuvolassa.

Kuvio 5. Vastaajien kokemus siitä, onko ääneen lukemisen vaikutuksista puhuttu neuvolassa

Kulttuurineuvola-toiminnan tunnettuus oli jakautunut vastaajien keskuudessa, yli puolet ei ollut kuullut kulttuurineuvolan järjestämästä toiminnasta, kun taas kahdeksan henkilöä vastaajista oli kuullut. Vastaajista yksi ei osannut sanoa oliko toiminta tuttua. Kun kysyttiin, olisiko kiinnostusta osallistua Kulttuurineuvola-toiminnan järjestämiin perhevalmennusiltoihin ja tapahtumiin, niin kaikista vastaajista 16 henkilöä vastasi olevansa kiinnostunut, kaksi vastaajaa ei ollut ja kaksi ei osannut sanoa. Kysymykset Kulttuurineuvola-toiminnasta olivat pakollisia. Kaikki kyselyyn vastanneet toivoivat, että neuvolassa kerrottaisiin lapsiperheille suunnatuista kirjastopalveluista. Kysymys oli neuvolaa koskevan osuuden viimeinen ja pakollinen kysymys.

Seuraavat kysymykset koskivat kirjaston käyttöä ja toimintaa. Kyselyyn osallistuneilta kysyttiin heidän kirjastonkäyttötottumuksistaan (Kuvio 6). Vastaajista kuusi käy kirjastossa viikoittain, seitsemän 2–3 kertaa kuukaudessa ja kuusi kerran kuukaudessa tai harvemmin. Yksi vastaaja käy kirjastossa muutaman kerran vuodessa tai harvemmin. Kirjaston ei-käyttäjiä kyselyllä ei tavoitettu. Kysymys oli pakollinen.

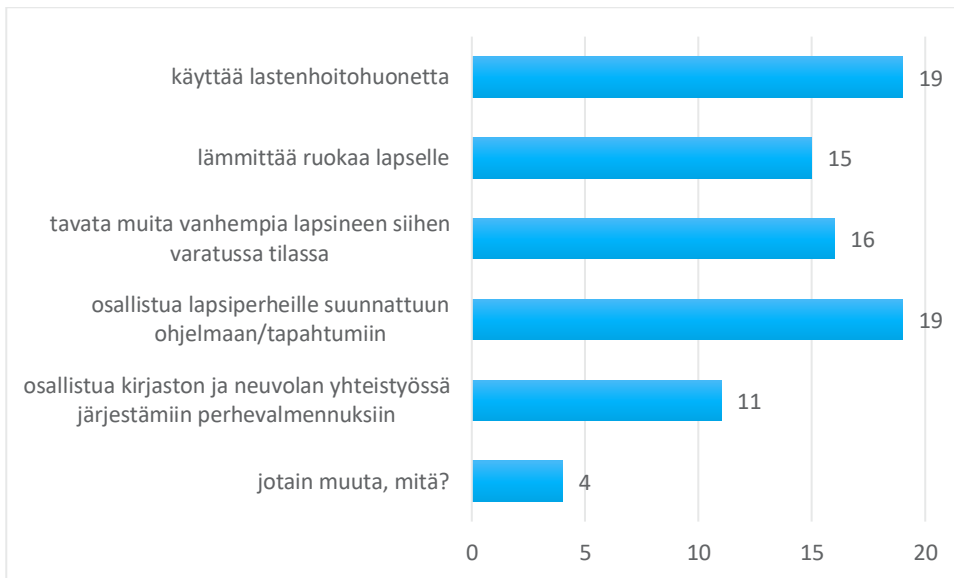

Kuvio 6. Vastaajien kirjastonkäyttötottumukset

Kyselyyn vastaajista 14 henkilöä koki, että kirjastoon on helppo tulla lapsen tai lasten kanssa. Kolme vastaajaa ei kokenut ja he kertoivat avoimessa kommenttikentässä siihen vaikuttavista syistä. Taaperoikäinen liikkuu ja touhuaa paljon ja häntä on vaihdettava jatkuvasti eikä hän keskity kirjojen selailuun kirjastossa. Yksi vastaajista kertoi, että muiden asiakkaiden asenteet mietityttävät joskus. Konkreettisiksi haasteiksi koettiin myös rattaiden kanssa kirjastoon tuleminen, koska ulko-ovilla on kynnykset ja kirjastossa oleva ramppi ei ole helposti löydettävissä. Lastenhoituhuone koettiin tiloiltaan pieneksi ja toiminnoiltaan puutteelliseksi. Kirjastossa olevat akvaariot mainittiin kivana lisänä. Vastaajista kolme ei osannut sanoa, kokevatko he kirjastoon tulemisen helpoksi. Kysymys oli vapaaehtoinen ja siihen vastasivat kaikki kyselyyn osallistuneet.

Seuraavaksi kysyttiin mitä toiveita vastaajilla on kirjaston toiminnoista ja tapahtumista (Kuvio 7). Lähes kaikki vastasivat toivovansa mahdollisuutta käyttää lastenhoituhuonetta sekä osallistua lapsiperheille suunnattuun ohjelmaan ja tapahtumiin. Yli kolme neljäsosaa vastaajista toivoi, että kirjastossa voisi tavata muita vanhempia lapsineen siihen varatussa tilassa. Kolme neljäsosaa toivoi, että kirjastossa voisi lämmitellä ruokaa lapselle. Yli puolet vastaajista voisi osallistua kirjaston ja neuvolan yhteistyössä järjestämiin perhevalmennuksiin. Jotain muuta, mitä? -vaihtoehdon kommenttikenttään vastasi neljä, joista kolme toivoi viihtyisää oleskelutilaa, mahdollisuutta taaperoille olla lattialla sekä joitain leluja. Näiden koettiin voivan helpottaa vierailuja kirjastossa. Korona koettiin toisaalta rajoitteeksi kirjastossa oleskeluun toistaiseksi. Yksi vastaajista toivoi, että kirjastossa olisi automaatti, josta voisi ostaa

kuumia juomia. Kysymys oli vapaaehtoinen, johon vastasivat kaikki 20 kyselyyn osallistunutta. Valittujen vastausten lukumäärä oli 84.

Kuvio 7. Vastaajien toiveet kirjaston toiminnoista ja tapahtumista

Kirjastossa pidettäviin satutunteihin oli osallistunut kaksi henkilöä, kuten myös kirjaston tiloissa järjestettyihin sanataidekoulun Sananmaistajat ja Sananmetsästäjät-ryhmiin. Minikinossa esitetään elokuvia perheen pienimmille ja siihen oli osallistunut vastaajista kaksi. Lisäksi yksi vastaajista kertoi avoimessa kommenttikentässä osallistumisesta taikuriesitykseen ja nallejuhliin. Kysymys oli vapaaehtoinen ja siihen vastasi 6 henkilöä. Valittujen vastausten lukumäärä oli 7.

Viimeiseksi kyselyssä sai kirjoittaa vapaasti toiveita ja palautetta kirjaston ja neuvolan yhteistyötä koskien. Kolme vastaajaa hyödynsi kommenttikenttää. Neuvolan odotustilaan toivottiin kirjoja. Toivottiin myös, että erilaisissa elämäntilanteissa vinkattaisiin siihen liittyviä kirjoja, esimerkiksi kun perheeseen syntyy uusi vauva tai vanhemmat ovat eronneet. Yhtenä yhteistyön muotona esitettiin neuvolassa jaettavia kirjavinkkilistoja, mutta mietittiin samalla, hukuvatko ne muiden neuvolasta saatavien papereiden joukkoon. Yksi vastaajista oli kokenut puutteeksi sen, ettei neuvolassa puhuttu sikiölle lukemisesta raskausaikana, vaikka aiheesta on vastaajan käsityksen mukaan tehty myös tutkimusta. Kommentissa pohdittiin myös, muuttuuko tilanne lapsen synnyttyä. Kirjaston suuntaan esitettiin toive alle 1-vuotiaille suunnatusta toiminnasta tai ryhmistä, koska alle yksivuotiaan kanssa ollaan usein vielä kotona ja päivällä olisi mahdollisuus tulla kirjastoon.

11 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan tulkita, että kohderyhmien tavoittamisessa sekä kirjaston ja neuvolan välisessä yhteistyössä on kehitettävää Jyväskylässä. Tällä hetkellä ei ole selkeitä kehyksiä, jonka puitteissa yhteistyötoimintaa toteutettaisiin. On erilaisia yksittäisiä toimia, kuten kirjastossa järjestetyt kulttuuritoimijoiden infopäivät neuvolan terveydenhoitajille, kirjaston osallistuminen perhevalmennuksiin ja tapahtumailmoitusten vientiä neuvolaan. Nämä ovat hyviä toimia, joiden pohjalta olisi mahdollista rakentaa johdonmukaista toimintamallia. Jyväskylän kaupunginkirjastolla on kattavasti aineistoa pienille lapsille ja heidän vanhemmilleen ja mahdollisuus järjestää heille suunnattua toimintaa sekä tarjota tiloja muun muassa Kulttuurineuvola-toiminnan tapahtumille.

Olisi toivottavaa tavoittaa potentiaalisista asiakkaista mahdollisimman moni yhteistyötoiminnan avulla. Oulun Lukumetka on suunnattu lasta odottaville ja 0–6-vuotiaiden lasten perheille ja on hyvä esimerkki palvelumallista, jossa on pyritty huomioimaan kohderyhmien tavoittaminen hyödyntämällä monipuolisia yhteistyöverkostoja ja rakentamalla selkeä ja asiakkaille näkyvä ohjelma toiminnasta, johon kirjastopalvelut osallistuvat. Jyväskylässäkin kirjastopalvelut voisivat tavoittaa kohderyhmiä muun muassa vieraillemalla säännöllisesti esimerkiksi Vauvan kaa -hyvinvointitapahtumissa, ekavauvaryhmissä ja ensi- ja turvakodissa.

Vauvan kaa -hyvinvointitapahtuma toimisi hyvänä väylänä tuoda lapsiperheille suunnattuja kirjastopalveluita esiin. Tapahtumassa voisi muun muassa jakaa kirjavinkkejä, esitteitä, kertoa kirjaston palveluista ja tapahtumista ja tehdä kirjastokortteja. Tämänkaltaisella yhteistyömuodolla voitaisiin tavoittaa monenlaisia perheitä kolme kertaa vuodessa järjestettävässä tapahtumassa. Kirjastot tarjoavat monipuolisesti erilaisia aineistoja, tapahtumia ja tiloja, joista osalla tutkimuksen kohderyhmään kuuluvista ei välttämättä ole tietoa ja kirjastopalveluiden pariin ei osin siksi osata hakeutua. Heillekin, jotka kirjastoa jo entuudestaan käyttävät, uusi elämäntilanne tuo myös uudenlaisia tarpeita, joihin kirjasto voi osaltaan vastata.

Kulttuurineuvola-toimintaan liittyvää yhteistyötä voisi syventää kirjaston ja neuvolan välillä. Kirjaston pitämät infopäivät neuvolan terveydenhoitajille vaikuttavat informatiivisilta sekä käytännön läheisiltä, joista neuvolat voivat saada työkaluja lasten lukemisen edistämiseen liittyvissä asioissa. Kulttuurineuvola-toiminta on vielä suhteellisen tuoretta ja se näkyy asiakkaiden, eli kohderyhmien vastauksissa. Oli puolet asiakaskyselyyn vastanneista ei ollut kuullut toiminnasta, mutta kolme neljäsosaa vastaajista oli kiinnostunut osallistumaan

Kulttuurineuvola-toiminnan järjestämiin tapahtumiin ja valmennuksiin. Toiminnasta ei ollut kuullut myöskään yksi kirjastoammattilainen, joka vastasi tutkimuksessa tehtyyn kyselyyn. Koronavirustilanne on tuonut toiminnan järjestämiseen omat haasteensa toistaiseksi.

Pietarsaaren kaupunginkirjaston perhekirjastopalveluiden kehittämisessä kiinnitetään huomiota kohderyhmien tavoittamisen ja lukemisen edistämisen lisäksi kirjaston tiloihin, jotka pyritään tekemään lapsiperheystävällisiksi toiminnoiltaan. Myös Jyväskylässä nousi asiakkaiden vastauksissa esiin toiveita kirjaston tilojen taipumisesta myös lapsiperheiden käyttöön aivan perustarpeista lähtien sekä muiden perheiden tapaamiseen ja tapahtumiin osallistumiseen. Erityisesti pienen lapsen kanssa kotona olevat vanhemmat voisivat olla hyvä kohderyhmä osallistumaan päiväaikaiseen toimintaan kirjaston tiloissa ja esimerkiksi vapaamuotoisiin tapaamisiin toisten vastaavassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Kirjastopalveluiden saavutettavuus ja kirjaston tilojen toiminnallisuus luovat pohjan lukemaan innostamiselle ja lapsiperheiden lukutottumuksien kasvattamiselle. Lukutaidon kehittämisen edistäminen on merkittävää aivan alusta alkaen lapsen ikä ja kielen kehitystasot huomioiden.

Neuvolan terveydenhoitajille ja asiakkaille tehdyissä kyselyissä nousivat esiin toiveet ja tarpeet erilaisille kirjavinkkilistoille. Eri aihepiireistä ja teemoista voitaisiin kirjastossa koostaa kirjavinkkilistoja sähköisinä ja paperiesitteinä, joita voitaisiin jakaa muun muassa kirjastoissa, kirjaston sosiaalisen median kanavissa sekä kirjaston vieraillessa eri kohteissa. Neuvolaan voitaisiin toimittaa päivitetyt kirjavinkkilistat eri teemoista sekä asiakkaiden että terveydenhoitajien käyttöön, niin lapsille kuin aikuisillekin suunnatusta aineistosta. Samat listat voitaisiin toimittaa yhdellä kertaa kaikkiin neuvoloihin sähköisessä muodossa tai paperiesitteinä ja päivittää ne esimerkiksi vuosittain. Kirjaston ja neuvolan välisen yhteistyön kehittämisessä on hyvä pohtia mitä osa-alueita voidaan toteuttaa koko neuvolaverkoston kanssa yhteisesti. Lähekkäin sijaitsevien kirjasto- ja neuvolayksiköiden välisellä yhteistyöllä voidaan vastata paremmin mahdollisiin alueellisiin tarpeisiin.

Tämän tutkimuksen puitteissa asiakkaiden tiedonhaketavoissa oli yhtenä huomionarvoisena seikkana, että tietoa ei koeta saatavan kirjaston Facebook- tai Instagram-sivuilta, mutta näistä kanavista toivottiin tietoa olevan saatavilla, erityisesti Facebook-sivuilla. Suurin osa vastaajista kuitenkin koki saavansa sekä hankkivansa tietoa kirjastosta ja neuvolasta, läheisiltä saadun ja internetistä haetun tiedon lisäksi. Kohderyhmiin kuuluvien kirjastoa käyttämättömien henkilöiden tavoittaminen tapahtuu kuitenkin muilla keinoin, kuin kirjaston tiloissa, verkkosivuilla tai sosiaalisen median sivujen kautta.

Jyväskylän kaupunki hyödyntää iDiD-infonäyttöjärjestelmää tiedotuksessaan ja infonäyttöjä on käytössä muun muassa kaikissa kirjaston toimipisteissä ja kirjastoautoissa, Visit Jyväskylän matkailunäyttöinä, neuvoloissa ja terveysasemilla (iDiD digital signage 2020). Neuvoloiden perhevalmennuksia, jotka liittyvät kielen kehitykseen ja lukemisen edistämiseen voisi olla hyvä mainostaa muun muassa kirjastojen infonäytöillä. Neuvoloissa infonäytöt eivät ole vielä laajasti käytössä, mutta se voisi olla yksi toimiva keino mainostaa muun muassa lapsiperheille suunnattuja kirjastopalveluita neuvoloiden odotustiloissa. Kirjastopalveluiden näkyvyyttä voisi lisätä tuottamalla kohdennettua kanavasisältöä Jyväskylän kaupungin muiden palveluorganisaatioiden infonäytöille.

Asiakkailla toteutetun Webropol-kyselyn vastaajamäärät jäivät toivottua vähäisemmäksi, joten vastauksia voidaan pitää vain suuntaa antavina. Tuloksissa oli kuitenkin nähtävissä yhteneväisyyksiä kirjastoalan ammattilaisilta saatujen vastausten kanssa, esimerkiksi pienlapsiperheiden paremman tavoittamisen ja huomioimisen kohdalla. Kyselyllä ei myöskään tavoitettu vastaajia, jotka käyttävät kirjastopalveluita hyvin harvoin tai eivät ollenkaan. Siltä osin tulokset olivat puutteellisia ja lisätutkimus aiheesta voisi tuoda esiin kehitystarpeita, joita voitaisiin kohdentaa tarkemmin erilaisille käyttäjä- ja kohderyhmille. Vastaajamäärien vähyyteen voitiin nähdä vaikuttaneen osin tutkimuksen aikana vallinnut koronavirusepidemia ja siihen liittyvät rajoitukset tutkimuksen toteutuksessa.

Kyselyn markkinointiin ja asiakkaiden tavoittamiseen eri kanavissa olisi voinut panostaa vielä enemmän ja kyselyn aukioloaikaa pidentämällä olisi voinut mahdollisesti saada vielä joitakin vastaajia. Kyselyyn osallistuneet vastasivat kyselyn kaikkiin kysymyksiin, myös vapaaehtoisin, tästä voi tehdä oletus, että kysely oli riittävän selkeästi ja ymmärrettävästi toteutettu. Vastaajat hyödynsivät myös kommenttikenttiä, joihin sai omin sanoin kirjoittaa vastauksensa. Tutkimuksen kannalta tämä voitiin nähdä positiivisena ja kertovan myös vastaajien aktiivisuudesta sekä kiinnostuksesta kyselytutkimusta käsittelevään aiheeseen.

Kirjaston ja neuvolan työntekijöille toteutetuissa kyselyissä oli osin nähtävissä sähköpostitse vastaamiseen liittyvät haasteet. Osaan kysymyksistä oli vastattu hyvin lyhyesti ja syyksi oli mainittu muun muassa kiire. Henkilökohtaisesti tehdyt haastattelut olisivat voineet mahdollistaa kattavampien vastausten saamisen sekä lisäkysymysten tekemisen haastattelun edetessä. Saadut vastaukset olivat kuitenkin pääosin informatiivisia ja niiden pohjalta pystyttiin muodostamaan kuvaa kirjaston ja neuvolan välisen yhteistyön nykytilasta sekä kehittämiskohteista. Sähköpostitse toteutettuun kyselyyn päädyttiin muun muassa

koronavirustilanteen rajoitusten ja vaikutusten vuoksi sekä vastaajien toiveesta voida vastata kyselyyn oman työnsä ohessa, silloin kun heille parhaiten sopii.

Kirjaston ja neuvolan yhteistyötä voidaan pitää erittäin tärkeänä lasten kielen ja lukutaidon kehityksen tukemisen kannalta. Tavoittamalla lapset perheineen varhaisvaiheesta alkaen tuetaan jokaisen mahdollisuutta käyttää kaikille avoimia ja maksuttomia yleisten kirjastojen palveluja. Lukemisen merkityksestä on hyvä jakaa tietoa vanhemmille sekä korostaa miten paljon iloa ja kokemuksia yhdessä vanhemman kanssa lukeminen, loruilu ja kirjastossa vierailut lapselle voivat tuoda. Tutkimuksen tekijän varhaisimpiin muistoihin kuuluvat monet lastenkirjat kuvituksineen sekä varhaislapsuuden aikaisessa kirjastossa ollut kaunis vitriini, joka oli täynnä vanhoja ja kiehtovia peltileluja ja -autoja, joita sai katsella ihaillessa. Elämykset voivat kantaa elämässä pitkälle.

LÄHTEET

- Aivoliitto. 2020. Kommunikaatiokeskus – Puheen ja kielen kehitys. [Verkkosivu]. Turku: Aivoliitto. [Viitattu 31.10.2020]. Saatavana: <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjo/puheen-ja-kielenkehitys/>
- Avaimia hyvään vanhemmuuteen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Jyväskylän kaupunki – terveystalot [Viitattu 30.8.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/terveys/neuvolat/aitiysneuvola/perhevalmennukset/avaimia-hyvaan-vanhemmuuteen>
- Citycon. 2020. Palvelutori – Iso Omena. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.10.2020]. Saatavana: <https://www.isoomena.fi/stores/palvelut-ja-toimistot/1005252/palvelutori-iso-omena>
- Hakamo, M.-L. 2011. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten Keskus.
- Helmet. 2020. Ison Omenan kirjasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.10.2020]. Saatavana: <https://www.helmet.fi/isonomenankirjasto>
- Hepokangas, M. 2019. Yleisten kirjastojen varhainen asiakkuuksien johtaminen Pietarsaaren kaupunginkirjaston ja neuvolapalveluiden yhteistyö. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja kulttuuri. Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 25.10.2020]. Saatavana: <https://www.theseus.fi/handle/10024/259878>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2017. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- IFLA. 2006-2007. Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers. [Verkkajulkaisu]. International Federation of Library Associations and Institutions IFLA Professional Report 100. [Viitattu 24.7.2020]. Saatavilla: <https://www.ifla.org/publications/ifla-professional-reports-100>
- IFLA. 10.12.2019. About IFLA. [Verkkosivu]. The International Federation of Library Associations and Institutions. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana: <https://www.ifla.org/about>
- Jyväskylän kaupunki. 6.9.2019. Vauvan kaa – osa uudistunutta perhevalmennusta. [Blogikirjoitus]. Terveystalot. [Viitattu 4.9.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/blogit/terveysblogi/vauvan-kaa-osa-uudistunutta-perhevalmennusta>

- Jyväskylän keskustan kehittämishanke. Ei päiväystä. Jyväskylän sydän - Taiteen ja kulttuurin keskus kaupungin ytimeen. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/kaupunkikeskusta/tapahtumat-ja-kulttuuri/jyvaskylan-sydan>
- Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma. 12.6.2019a. Varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.9.2020]. Saatavana: <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/vasu2019>
- Keski-kirjastot. Ei päiväystä. Asiakkaana kirjastossa – hyvä tietää. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.9.2020]. Saatavana: <https://www.kesikirjastot.fi/web/arena/asiakkaana>
- Keski-kirjastot Jyväskylä. Ei päiväystä. Pääkirjasto: Lapset ja nuoret. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/en/node/19567>
- Kulttuuriaitta. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Lasten- ja nuortenkulttuurin yhteistyöverkosto Kulttuuriaitta [Viitattu 30.7.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuriaitta/kulttuuriaitta>
- Kulttuuriaitta/kulttuurineuvola-toiminta. Ei päiväystä. Kulttuurineuvola-toiminta - taidetta ja kulttuuria perheen pienimmille. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Lasten- ja nuortenkulttuurin yhteistyöverkosto Kulttuuriaitta. [Viitattu 30.7.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuriaitta/kulttuurineuvola>
- L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista.
- Lukukeskus. Ei päiväystä. Tiedote: Lukulahja lapselle -ohjelma levinnyt kaikkialle Suomeen. [Verkkosivu]. Helsinki: Lukukeskus ry. [Viitattu 21.9.2020a]. Saatavana: <https://luelapselle.fi/lukulahja-lapselle-ohjelma-on-levinnyt-kaikkialle-suomeen/>
- Lukukeskus. Ei päiväystä. Varhaiskasvatus voi sytyttää lukukipinän. [Verkkosivu]. Helsinki: Lukukeskus ry. [Viitattu 10.9.2020b]. Saatavana: <https://luelapselle.fi/varhaiskasvatus-voi-sytyttaa-lukukipinan/>
- Majuri-Jantunen, H. 2020. Informaatikko / Lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimin puheenjohtaja. Jyväskylän kaupunginkirjasto. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Jutta Väyrynen. [Viitattu 29.10.2020].
- MLL. Ei päiväystä. Tutustu MLL:n historiaan. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/historia/>
- Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) 2020. Lapsen kielenkehitys - Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus
- Opetushallitus. 20.3.2019. Lukutaito on jokaisen supervoima – Opetushallitus koordinoi valtakunnallista työtä lukemisen edistämiseksi. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 27.7.2020]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2019/lukutaito-jokaisen-supervoima-opetushallitus-koordinoi-valtakunnallista-tyota>

- Opetushallitus. 2020a. Kielten rikas maailma -materiaali. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 16.9.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>
- Opetushallitus. 2020b. Kielten rikas maailma -materiaali. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 16.9.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>
- Oulun kaupunginkirjasto. Ei päiväystä. Lukumetka - lukuiloa lapsille ja perheille. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.10.2020]. Saatavana: <https://www.ouka.fi/lukumetka>
- Oulun kaupunginkirjasto. Ei päiväystä. Meidän perhe lukee – yhdessä tarinan äärellä. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.10.2020]. Saatavana: <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/meidan-perhe-lukee>
- Pajuriutta, S. & Bäckgren, N. 21.8.2016. Matinkylän neuvola aloitti ilta- ja lauantai vastaanotot ensimmäisenä Suomessa. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 24.10.2020]. Saatavana HS Arkisto -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Pelo, M. 18.3.2009. Sikiö oppii. [Verkkoartikkeli]. Yle. [Viitattu 31.10.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/03/18/sikio-oppii>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Eettiset kysymykset. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 29.10.2020]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1.html
- Sintonen, S. 2018. Lintu lensi oksalle, lauloi niitä näitä. Monilukutaito mediakasvatuksessa. Teoksessa: M. Puska (toim.) Mediametkaa! : Osa 10, Mediakasvatuksen parhaat käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 15.
- Siun sote. Ei päiväystä. Tyypillinen lapsen ja puheen kielen kehitys. [Verkkosivu]. Siun sote - Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä. [Viitattu 31.10.2020]. Saatavana: <https://www.siunsote.fi/tyypillinen-lapsen-puheen-ja-kielen-kehitys>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Neuvolat. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/neuvolat>
- TaidePiilO taaperoille. 2020. Taidepiilo. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: <http://www.taidepiilo.fi/taidepiilo/>
- THL. 2020a. Perhevalmennus. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lasten-neuvola/aitiysneuvola/perhevalmennus

- THL. 26.6.2020b. Lastenneuvola. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). [Viitattu 27.7.2020]. Saatavilla: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/lastenneuvola
- Tilastokeskus. Ei päiväystä. Elävänä syntyneet muuttujina Alue, Äidin ikä, Sukupuoli, Tiedot ja Vuosi [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus – Tietokannat. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana: <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/sq/b7d518e8-5fbd-4339-8a5e-a60f9a7892a4>
- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Keuruu: PS-kustannus, 92–116.
- Vantaan kaupunki. 4/2011. Lapsen puheen ja kielen kehityksen tukeminen. [Verkkajulkaisu]. Vantaa: Vantaan kaupungin paino. [Viitattu 29.7.2020]. Saatavana: https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/113895_75463_nettilapsen_puheen_tukeminen_esite_net.pdf
- Väestötilastot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Jyväskylän kaupunki. [Viitattu 28.7.2020]. Saatavana: <https://www.jyvaskyla.fi/jyvaskyla/tilastot/vaestotilastot>

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn kysymykset kirjastoalan ammattilaisille

Liite 2. Kyselyn kysymykset neuvolan terveydenhoitajille

Liite 3. Kyselylomake asiakkaille

Liite 1. Kyselyn kysymykset kirjastoalan ammattilaisille

Lastenkirjastotyö ja kirjaston tilat

1. Kuinka kauan olet työskennellyt lasten- ja nuortenkirjastotyön parissa?
2. Näkyvätkö 0–3-vuotiaat vanhempineen kirjaston asiakaskunnassa?
3. Minkälaisia kirjastopalveluita ja ohjelmaa vauva- ja taaperoikäisten perheille on tarjolla?
4. Onko kirjastossa vauva- ja taaperoystävällisiä tiloja, joissa he voivat viettää aikaa?
5. Onko kirjastossa paikkaa, jossa vauvaa tai taaperoa voi syöttää ja esimerkiksi käyttää mikroa ruuan lämmittämiseen? Ovatko asiakkaat toivoneet tällaista palvelua?

Kirjaston ja neuvolan yhteistyö

6. Minkälaista yhteistyötä neuvolan kanssa on tehty ja tehdään?
7. Minkälaista yhteistyötä neuvolan kanssa voitaisiin/haluttaisiin tehdä?
8. Onko kirjasto ollut mukana neuvoloiden järjestämässä Vauvan kaa - hyvinvointitapahtumassa?
9. Koetko, että kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä tavoitetaan vanhemmat lapsineen varhaisvaiheessa?
10. Onko Kulttuurineuvola-toiminta sinulle tuttua? Onko Kulttuurineuvolan toimintaa järjestetty kirjaston tiloissa?

Liite 2. Kyselyn kysymykset neuvolan terveydenhoitajille

Neuvola ja lastenkulttuuri

1. Kuinka kauan olet työskennellyt neuvolan terveydenhoitajana?
2. Miten Kulttuurineuvola-toiminta näkyy neuvoloiden toiminnassa?
3. Miten Lukulahja lapselle -kirjakassi on otettu vastaan vauvaperheissä?
4. Kysyvätkö vanhemmat kirjavinkkejä liittyen esimerkiksi odotusaikaan, vanhemmuuteen ja lastenhoitoon tai lasten kirjallisuuteen?

Neuvolan ja kirjaston yhteistyö

5. Minkälaista yhteistyötä kirjaston kanssa on tehty?
6. Voitaisiinko yhteistyötä tehdä enemmän? Minkälaista?
7. Koetko, että kirjaston ja neuvolan yhteistyöllä tavoitetaan vanhemmat lapsineen varhaisvaiheessa?
8. Toivoisitko kirjastolta kirjavinkkejä tai kirjavinkkilistoja neuvolan asiakkaita ja/tai henkilökuntaa varten?
9. Tuleeko kirjastolta neuvolaan tietoa kirjaston järjestämistä tapahtumista lapsiperheille?
10. Millaista tiedottamista toivoisit? Mitä kanavia toivoisit tiedottamiseen käytettävän?

Liite 3. Kyselylomake asiakkaille

Asiakaskysely 0-3 -vuotiaiden vanhemmille

1. Ikäsi *

- 15-24 vuotta
- 25-34 vuotta
- 35-44 vuotta
- yli 45 vuotta

2. Sukupuolesi *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En ilmoita

3. Lapsesi ikä *

- Odotan/odotamme lasta
- Alle vuoden
- 1 vuotta
- 2 vuotta
- 3 vuotta

4. Valitse sinua kiinnostavat aiheet, joista haluaisit lisätietoa (voit valita useamman) *

- vanhemmuus
- lastenhoito

- lapsen kasvu ja kehitys
- vauvalle sopivat kirjat
- taaperolle sopivat kirjat
- muu, mikä?
- en ole kiinnostunut

5. Mistä saat tai etsit tietoa edellä valitsemistasi aiheista? (voit valita useamman)

- läheisiltä ja ystäviltä
- internetistä
- kirjastosta
- kirjaston Facebook-sivuilta
- kirjaston Instagram-sivuilta
- neuvolasta
- kirjakaupasta
- muualta, mistä?

6. Mistä haluaisit saada tietoa kirjoista ja muusta aineistosta? Esim. kirjalistoina ja kirjavinkkeinä. (voit valita useamman)

- kirjastosta
- kirjaston Facebook-sivuilta
- kirjaston Instagram-sivuilta
- neuvolasta
- perhekerhosta
- päiväkodista
- kirjakaupasta
- muualta, mistä?

7. Onko neuvolassa puhuttu ääneen lukemisen vaikutuksista alle 3-vuotiaan puheen ja kielen kehitykselle? (esim. lorujen, runojen ja satujen lukeminen ja kuvakirjojen katselu yhdessä) *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

8. Oletko kuullut Kulttuurineuvola -toiminnasta Jyväskylässä? (järjestää mm. kulttuuriteemaisia perhevalmennusiltoja esim. kirjastoissa ja taidemuseoissa) *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

9. Olisitko kiinnostunut osallistumaan Kulttuurineuvola -toiminnan järjestämiin perhevalmennusiltoihin ja tapahtumiin? (esitellään mm. kulttuuritarjontaa vauvaperheille ja loru- ja leikkivinkkejä kotiin) *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

10. Toivoisitko, että lapsiperheille suunnatuista kirjastopalveluista kerrottaisiin neuvolassa? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

11. Kuinka usein käyt kirjastossa? *

- viikoittain
- 2-3 kertaa kuukaudessa
- 1 kerran kuukaudessa tai harvemmin
- muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
- en käy kirjastossa

12. Koetko, että kirjastoon on helppo tulla lapsen/lasten kanssa?

- Kyllä
- En, miksi?
- En osaa sanoa

13. Toivoisitko, että kirjastossa voisi (voit valita useamman)

- käyttää lastenhoituhuonetta
- lämmittää ruokaa lapselle
- tavata muita vanhempia lapsineen siihen varatussa tilassa
- osallistua lapsiperheille suunnattuun ohjelmaan/tapahtumiin
- osallistua kirjaston ja neuvolan yhteistyössä järjestämiin perhevalmennuksiin
- jotain muuta, mitä?

14. Oletteko osallistuneet kirjastossa pidettäviin (voit valita useamman)

- satutunteihin
- Minikinoon (elokuvanäytöksiä perheen pienimmille)
- sanataidekouluun (Sananmaistajat / Sananmetsästäjät)
- johonkin muuhun, mihin?

15. Tähän voit vapaasti kirjoittaa toiveitasi ja palautetta kirjaston ja neuvolan yhteistyötä koskien.
